

василь
СИМОНЕНКО

василь СИМОНЕНКО

ПОЕЗІЇ

ВИДАВНИЦТВО ЦК ЛКСМУ «МОЛОДЬ»
КИЇВ 1966

У2

С37

7-4-3

31-66

КИЇВСЬКА
КНИЖКОВА
ФАБРИКА
«ЖОВТЕНЬ»

НЕ ВЕРНУВСЯ З ПЛАВАННЯ...

Non multa, sed multum¹

він одягнув плащ, і рушив на причал, де його чекала каравела під парусами. Йшов дощ, інколи з-за рогу зненацька вискакував вітер, нахабний і розв'язний. Він рвав поли плаща, мокрим шлагбаумом перетинав дорогу. Хтось байдуже кинув йому: «Зачекав би, хай розпогодиться». Він мляво махнув рукою: мовляв, нічого — дійду.

Був він хлопець як хлопець. Як тисячі, як мільйони хлопців. Як ти, як я, як ми. У нього був свій рік народження — 1935-й. Місце народження — село Біївці на Полтавщині. Прізвище, ім'я та по батькові — Симоненко Василь Андрійович. Одне слово, він був такий же, як і ми всі, хто з 1952/53 р. до 1957/58 р. жив на Солом'янці в університетському гуртожитку. Принаймні так здавалося, бо розбиратися тоді не було коли. Більшість із нас (переважно журналісти й фі-

¹ Небагато за кількістю, зате багато за змістом.

ологи) були зайняті своїми персонами. Всі ми або писали, або планували написати геніальні вірші, поеми, новели, повісті, романи, драми.

Василь Симоненко не був винятком. Хіба що менше звертав на себе уваги, бо рідко читав свої вірші, а коли читав, то сам же скептично їх і оцінював. Взагалі, на перший погляд, він був скептиком, і наші словесні бої оцінював вибачливою посмішкою. Це дратувало багатьох з нас, проте заперечувати його оцінку було важко, бо в несправедливості Симоненка важко звинуватити. І, можливо, тому його шлях до причалу і перший рейс в океан життя майже не помітили ні ми, ні критики.

А сам він не міг, не вмів, а точніше — не хотів обставити своє плавання і проводити в дорогу тріскупими прощальними мітингами, менторськими настановами і вереском оркестрів.

Першу зупинку Василь Симоненко зробив у Черкасах. По закінченні факультету журналістики Шевченкового університету з 1957 року він почав працювати в черкаських обласних партійній і комсомольській газетах, а згодом — власним кореспондентом республіканського органу «Робітнича газета». І писав поезії.

Василь Симоненко не належить до тих людей, котрі вважають римування інтелектуальним відпочинком після сумлінного виконання своїх основних службових обов'язків. Його віршів не можна категорично одмежувати від журналістської роботи. Часто вони народжувалися у відрядженнях, нерідко поштовхом до зав'язі майбутньої поезії ставав конкретний факт, з котрим стикався автор, так би мовити, на місцях. Проте й вульгарно приписувати поетичній творчості Симоненка допоміжну ілюстративну роль до опера-

тивної роботи журналіста було б неправильно. Бо він — поет серйозний і ставився до цього важкого ремесла з трепетною пошаною і серйозністю справжнього майстра.

З Василем мені пощастило жити в одному гуртожитку. Стрічалися ми на літературній студії, в багатотиражці, де він один час співробітничав. Деякі його вірші я знав ще в університеті.

Був то середнього зросту худорлявий хлопець. Високе чоло, гладко зачесане назад чорняве волосся, в міру довгообразий, смаглявий, од чого й посмішка його була якоюсь смаглявою. Говорив повільно, негосло, у вимові відчувалося м'яке полтавське «л». Згодом, коли ми розіхалися «по роботах», я хоч рідко, але все ж натрапляв на його вірші у періодиці. Були то хороші поезії. Аж це одного разу зустрівся мені його «Дід умер». З перших же рядків перехопило подих. Оглушливо прості, вони, обминувши мозок, прямо і навиліт пронизали серце своїм трагізмом.

Відчувалося, що Василь Симоненко дійшов тієї межі, коли починається якісний ривок. Проте критика мовчала, бо виступав він рідко, переважно з окремими віршами, якщо ж і витикалися добірки, то невеличкі. І раптом — книжка. Причому, солідна, видана в найсоліднішому видавництві республіки «Держлітвидав» 1962 року (тепер видавництво «Дніпро»). Для переважної більшості читачів, котрі особисто не знали Симоненка, це було справжнім відкриттям і одкровенням.

Збірка «Тиша і грім» одразу ж звернула на себе увагу своєю незвичайністю, простотою форми, глибиною і своєрідним новаторством у відкритті незаманих пластів, тематичних та ідейних.

Збірка Симоненка довела, що простота — це зовсім не спрощеність, що можна, лишаючись прихильником традиційного вірша, бути новатором на рівні потреб часу.

Я далекий від огульної ідеалізації першої збірки Василя Симоненка. Є в ній і менш вдалі, сказати б, не характерні для нього вірші (це скоріше поблажливість редактора, а не вина поета). Проте основа її здорова, могутня, яка дала право говорити, що в літературу прийшов справжній поет — поет глибокий, з філософським ухилом, поет неабиякої сили і можливостей.

Василь Симоненко — поет громадянського звучання, з гострим зором, глибокий, безкомпромісний, сміливий, одвертий, ніжний і гнівний. Йому чужа боязлива зашифровка ідеї і тенденції. Він був комуністом того гатунку, котрому була справа до всього, котрий болів болями народу, не боявся вступити в двобій з несправедливістю, якщо вона навіть займала надто високу посаду, він хотів бачити і зробити кращою свою країну, він йшов у бій за правду без забрала, з оголеними нервами, на межі найвищої напруги. Звертаючись до України, Василь писав:

Любове грізна! Світла моя муко!
Комуністична радосте моя!
Бери мене! У материнські руки
Бери моє маленьке гнівне Я!

Василь Симоненко різко відкидав зверхнє означення робочого чоловіка як «простої людини». Сам з діда-прадіда селянин, він гордо заявляв:

Найпрекрасніша мати щаслива,
Найсолодші кохані вуста,

Найчистіша душа незрадлива,
Найскладніша людина проста.

Симоненко, як і його ровесники другої половини ХХ віку, не обмежувався оспівуванням рідної хати. Він сягав думками в космос, його бентежили проблеми війни й миру, в його серце стукав попіл спалених в крематоріях, його турбувало майбутнє. Але, на відзнаку од тих, хто, залітаючи в абстрактний космос, забував рідну землю і людей, по спинах котрих він досягав квіток цивілізації, Симоненко сповідав істину «найскладніша людина проста», од якої все починається і на котрій тримається світ.

Нижній до людей праці, непомітних у буднях, зовнішньо нереспектабельних, та проте великих і високих серцями, Василь Симоненко ставав безпощадним і вбивчо саркастичним до тих, хто лишався на здоровому тілі народу. Його сатиричний цикл «Мандрівка по цвинтарю» — чи не найвлучніша саркастична черга, випущена за останні роки нашими сатириками.

А тим часом недуга підступно кралася до нього, і він, що найменше турбувався за свою персону, так і згорів з якимось подивом і розгубленням на смаглявому обличчі...

Люди помирають, а справжні поети — живуть. Я ще раз переконався в цій істині, коли знову зустрівся з Василем Симоненком у 1964 році. Власне, не з ним особисто (він же десь у далекому плаванні), а з його новою збіркою «Земне тяжіння», що вийшла у видавництві «Молодь». Він був таким же, як і в «Тиші і громі», тільки поглибшав, змужнів і поміцнішав. Він сказав мені тихо:

Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Я відповів йому його ж словами:

Коли крізь розпач випнуться надії
І загудуть на вітрі степовім,
Я тоді твоїм ім'ям радію
І сумую іменем твоїм.

Коли грозує далеч неокрая
У передгроззі дикім і німім,
Я твоїм ім'ям благословляю,
Проклинаю іменем твоїм.

Коли мечами злоба небо крає
І крушить твою вроду вікову,
Я тоді з твоїм ім'ям вмираю
І в твоєму імені живу!

(«У к р а ї н і»)

Він посміхнувся своєю смаглявою посмішкою. І знову кудись заспішив. Я сказав: почекай хвилину, придуть хлопці. Вони на тебе так чекали! Ну, ще одну хвилину...

Він сказав:

Геть із мулу якорі іржаві —
Нидіє на якорі душа!
Б'ються груди об вітри тужаві,
Каравела в мандри вируша...

Борис Олійник

миша
і грім

ЖОРНА

Н

атуга на руках,
від втоми чорних,
здувала жили,
ніби мотузки.
Каміння клацало зубами
в жорнах,
жувало жовті зерна на друзки.
І сіялось не борошно,
а мука...

При тьмяному мигтінні каганця
жіночі ніжні
материнські руки
тягли за ручку
камінь без кінця.
Журливо мліли очі сумовиті,
і борошно,
мов біла кров, лилось...
Це все було
в двадцятому столітті,
що грозами над нами пронеслось.
Ми часто чуєм
радісну зловтіху
у голосі ворожому,
чужім,
що заглядали кривда

й люте лихо
у наш —
для щастя виведений — дім.
Хай сатаніють
виродки од крику —
нас не знобить
од їхньої хули:
нам жорна ті
із кам'яного віку
на танках варвари
з Європи привезли.
І то для них
таки й була наука,
коли —
у всього світу на виду —
немов у жорнах,
дужі наші руки
перемололи варварську орду.
Народе мій!
Титане непоборний,
що небо підпирає голубе!
Твій гордий подвиг
не принизять жорна —
вони лиш возвеличують тебе.
Дарма біситься
злість ворожа, чорна —
нічим не очорнить
твоєї боротьби!..
Цілую руки,
що крутили жорна
у переддень космічної доби.

ПІЧ

Лиже полум'я жовте черево,
Важкувато сопе димар,
Галасує від болю дерево,
Піднімаючись димом до хмар.

Бубонять рогачі і кочерги —
Щось пригадують з давнини,
І чекають покірно черги
Засмаглілі горшки й чавуни.

З тітки полум'я сон злизало,
Тітка гладить рукою глек,
Теплий ватяник зав'язала
На застуджений свій поперек.

Біга тітка із кухні в сіни,
З-під повітки заносить дров —
З них струмує жовтаво-синя
Віковічна печаль дібров.

Звично грюкають мляві двері,
Піч гуде і димить у світ —
Скільки в пащу цій ненажері
Тітка вкинула кращих літ!

Сновигають по зморшках думи,
На щоках танцює вогонь,
Сажа в'їлася чорним глумом
У пелюстки її долонь.

Біля печі вона, мов бранець,
Слугувала під шурх спідниць,
Віддавала дівочий рум'янець
Чистоті смачних паляниць...

Менше ми гіркоти нестимем,
Стане ближчою наша мета,
Як не будуть у небо димом
Підніматись жіночі літа.

ДІД УМЕР

От і все.

Поховали старезного діда,
закопали навіки у землю святу.

Він тепер вже не встане

і ранком не піде

із косою під гору круту.

І не стане мантачкою тишу будити,

задивлятися в небо, як гаснуть зірки.

Лиш рососою по нім буде плакати жито

і пливтимуть над ним непомітно віки.

От і все.

Поховали хорошу людину,

повернули навіки у лоно землі.

Та невже ж

помістились в тісну домовину

всі турботи його,

всі надії,

жалі!

Та невже ж то

йому все віднині байдуже —

чи світитиме сонце,

чи ніч напливе!

Біль у душу мою закрадається вужем,

Відчай груди мені розпанахує, рве.

Я готовий
повірити в царство небесне,
бо не хочу,
щоб в землю ішли без сліда
безіменні,
святі,
незрівнянно чудесні,
горді діти землі,
вірні діти труда.
Хай шалені гудуть
над планетою весни,
хай трава пнеться вгору
крізь листя старе...
Я не вірю,
що дід із могили воскресне,
але вірю,
що ні —
він увесь не умре.
Його думи нехитрі
додумають внуки,
і з очей ще віки пломенітимуть в них
його пристрасть і гнів,
його радощі й муки,
що, вмираючи,
він передав для живих.

ШУМ ПОЛІВ

(Над «Кобзарем»)

Поля мої! Суворі таємниці
Я відчуваю в плескоті хлібів —
Здається, сотні змучених рабів
Звели до сонця стомлені правиці.

Зелений подих теплої пшениці
Доносить розшум Кобзаревих слів.
Любов і ласка, ненависть і гнів
Спалахують в рядках, як блискавиці.

Скорбота матері, і сльози немовляти,
І задуми безпомічно крилаті
Шукають — не знаходять берегів.

Тут правда з кривди злускала облуду,
Щоб розказали нам
з віків минулих люди
Історію насильств і батогів.

ПЕРШИЙ

Першим був не господь
і не геній,
першим був —
простий чоловік.
Він ходив
по землі зеленій
і, між іншим,
хлібину спік.
І не зміг
заробить монумента
цей наївний франк
чи дуліб,
бо не зміг він
знайти момента,
щоб узяти патент
на хліб.
Постаріла вже
мудрість божа,
розтрощив її
грізний час.
Хлібом
геній живився кожен,
щоби розум його не погас.

Та нехай над землею година
чи негода лютує і рве,—
вічна мудрість простої людини
в паляниці звичайній живе.

●

Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі,
В морозні ранки і вечірній час,
І в свята гомінкі, і в дні робочі
Ми думаємо, правнуки, про вас.

Ми думаєм про вас — і тому наші руки
Не в'януть біля плуга і станка,
Тому в серцях у нас не витончена мука,
А радість голосиста і дзвінка.

Ні, то не сум промінить риса кожна,
То творчість б'є з натхненних наших віч,
А творчість завжди мрійна і тривожна,
Немов травнева неспокійна ніч.

Ні, сонний спокій зовсім нам не сниться,
Ні, нас не вабить ніжна тишина —
Прийдешнє осяває наші лиця,
Неспокій творчий з вічністю єдна.

І тому ми спокійно і суворо
Стрічаємо у праці і борні
Наклепи злобні і тупі докори,
Потоки божевільної брехні.

Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі,
В морозні ранки і вечірній час,
На свята гомінкі і в дні робочі,
Нащадки дорогі, ми захищаєм вас.

РОВЕСНИКАМ

Ми в світ прийшли успадкувати славу,
Діла, і думи, й чесні мозолі,
Батьків велику полум'яну справу,
Що захистила правду на землі.

Нам не дрімать на тихому причалі,
Не виливать в кімнатній тишині
Свої дрібненькі втіхи і печалі
В меланхолійні вірші і пісні.

Нехай серця не знають супокою,
Хай обганяють мрії часу біг,
І наша юність буде хай такою,
Щоб їй ніхто не заздрити не міг!

РУСЬ

I

З глибин віків і гордо, й величаво
Встає легендами овіяне ім'я.
Минуле — сон, але сліпа змія
Не отруїла доблесті і слави.

То ж не орда завзята і кривава
Неждано появилася в степах,
Щоб у сплюндрованих і спалених містах
Шуміли оргії і варварські заботи.

То встала Русь в кольчuzі і шоломі,
Щоб їх стихія покорилась дика,
І вів її у далі невідомі
Син Перуна Олег-владика...

І Візантія смила крізь туман —
Підводив голову народжений титан.

II

Підводив голову народжений титан,
І йшли назустріч вічності і смерті
Нездолані, гарячі і уперті
Дружини непокірливих слов'ян.

Русь не дрімала стомлена і млява,
Забившись ведмедем у барліг,
Бо відчували грек і печеніг
Відлуння кроків князя Святослава.

Цвіли хоругви руські на Дунаї,
І Доростол навіки записав,
Що мертвий воїн сорому не має.

І ворог знав, підступний і лукавий,
Що витязь тут не здобичі шукав
І війни йшли не тільки ради слави.

III

І війни йшли не тільки ради слави,
Бо іншій все корилося меті —
Меч Святослава прокладав путі
Для мудрості ясної Ярослава.

Коли була Європа в забутті
Та істина у вогнищах палала,
Антична мудрість гордо оживала
В твоїм, о Русь, допитливім житті.

За ясні зорі і за тихі води
Ішли в бої сини твого народу
І гинули, слабіючи від ран.

Але тебе ця кров не зупиняла,
Бо ти й тоді, хай підсвідомо, дбала
За кращу, світлу долю всіх слов'ян.

Вже день здається сивим і безсилим,
І домліває в зарослях ріка...
Луги, луги, пропахлі сіном прілим,
Чи ви мене впізнали, земляка!

Я тут колись бродив між лепехою
І спочивать сідав на купині —
Тоді ви разом бавились зі мною,
Свою журбу повідали мені.

Чому ж тепер така сумна напруга,
Завмерла мова в тиші верховіть!
Та ви не бійтесь — я вернувся другом,
Я зрозумію все — шуміть, шуміть...

ПУЧОК СУНИЦЬ

У степу не було нікого,
Тільки вітер, та ми, й ковила.
І мовчала струнка дорога,
Що, здавалося, в небо вела.

Та сміялося сонце в блакиті
Над безмежжям німим цілини.
В курені, що соломою криті,
Ми дівчатам несли кавуни.

І припала ж така година,
Дуже радісна й трохи сумна:
У Миколи були іменини,
А у нас не було вина.

Прокляли ми тоді дорогу,
Що вона подалась не туди —
Пнеться в небо, мабуть, до бога,
А від нього вина не жди...

Гоготіло вночі багаття,
Танцювали зірки у вогні,
І дівчата в святешних платтях
Дарували Миколі пісні.

Чисту воду пили із бочки,
Брудершафти і тости були,
Пап солідних сини і дочки
Круг багаття тамтам вели.

І уже як першій зірниці
Усміхнулася жовта стерня,
Піднесли ми йому суніці,
Що збирали гуртом півдня.

Бо тоді у зелених суніцях
Вся фантазія наша жила.
Бачив я: у Миколи в зіницях
Синім полум'ям радість цвіла.

І стояв він, як мак, рум'яний,
Бурмотів невиразно: «Бра...»
Був Микола від щастя п'яний,
Від хмільного людського добра.

СТЕП

Трави в'януть під млосною спекою,
Крутить вихор серпневий пил,
Осокори за даллю далекою
Підпирають в степу небосхил.

А до них між балками та нивами
Вибігає закурений шлях,
Огинає химерними звивами
Жовті стерні на тихих полях.

Тут роботи нема обережному —
Де для нього тут межі найдеш!
Той господар в просторі безмежному,
Хто душею відрікся меж!

Турбота в нього цілий вік одна —
Дістать дружині пудри та помади.

І він до всього шкірить зуби радо,
У все повірив і прийма сповна,
А думати тоді він тільки зна,
Коли відгадає кросворди та шаради.

Безпечний дурнику. Живи собі на втіху,
Не знай ні горя, ні страшного лиха
Думки носить у черепі тугому.

Мугич пісні гугняво під сопілку,
Їж досхочу, на свято пий горілку,
Але хоч жить не заважай нікому.

КРИВДА

Новела

У Івася немає тата.
Не питайте тільки, чому
Лиш від матері ласку знати
Довелося хлопчині цьому.

Він росте, як і інші діти,
І вистрибує, як усі.
Любить босим прогоготіти
По ранковій колючій росі.

Любить квіти на луках рвати,
Майструвати лука в лозі,
По городу галопом промчати
На обуреній, гнівній козі.

Але в грудях жаринка стука,
Є завітне в Івася одно —
Хоче він, щоб узяв за руку
І повів його тато в кіно.

Ну, нехай би смикнув за вухо,
Хай нагримав би раз чи два,—
Все одно він би тата слухав
І ловив би його слова...

Раз Івась на толоці грався,
Раптом глянув — сусіда йде.
— Ти пустуєш тут,— озвався,—
А тебе дома батько жде...

Біг Івасик, немов на свято,
І вибрикував, як лоша,
І, напевне, була у п'ятах
Пелюсткова його душа.

На порозі заляк винувато,
Але в хаті — мама сама.
— Дядько кажуть, приїхав тато,
Тільки чому ж його нема!..

Раптом стало Івасю стидно,
Раптом хлопець увесь поблід —
Догадався, чому єхидно
Захихикав сусіда вслід.

Він допізна сидів у коноплях,
Мов уперше вступив у гидь,
З оченят, від плачу промоклих,
Рукавом витирав блакить.

А вночі шугнув через грядку,
Де сусідів паркан стирчав,
Вибив шибку одну з рогатки
І додому спати помчав...

Бо ж немає тим іншої кари,
Хто дотепи свої в іржі
Заганяє бездумно в рани,
У болючі рани чужі...

ОШУКАНА МОГИЛА

Отут, де сумно опустили віти
Стрункі тополі на твердий обліг,
В пропахле димом сорок третє літо
Він за неправду у бою поліг.

Його селянки в землю тут зарили
Без почестей, без жалю, без труни...
Шумлять тепер навкруг його могили
Розкішні придорожні бур'яни.

І лиш діди, як сонце похолоне,
Розказують повільно, ніби сон,
Що бивсь він до останнього патрона
І не хотів здаватися в полон.

Та не вінча його героїв слава —
Під небом неосяжно голубим
Тополі українські величаві
Докірливо гойдаються над ним.

Прислужнику лукавих і неситих,
За що поліг в неправому бою! —
І сироти твої й тобою вбитих
Дурну відвагу прокляли твою.

Життя твій слід і пам'ять загубило:
Нема хреста, ні імені, ні дат —
Стоїть німа, ошукана могила,
Де спить безславно фюрера солдат.

ТИША І ГРІМ

Скажи, що делать мне с тобой:
Недостижимой и единственной,
Как вечер дымно-голубой?

А. Блок

I

Довго спали вітри у ярах на припоні,
Довго тиша гнітюча полями повзла,
І стояли дерева німі на осонні,
Знемагала в пилюці вечірня імла.

І на трави не бризнули роси, мов перли,
Як рум'янець густий раннє небо залив.
І здавалось — життя задрімало,
завмерло,
Заблукало в безмежжі неміряних нив.

І здавалось — нема ні початку, ні краю
Цій нудоті німій і нудній німоті...
Найстрашніше, мабуть,
тільки тиша карає,
Коли поруч з тобою повзе по житті.

II

Та звелася з-за лиману
Хмара темно-сиза,
Полоснули ятагани —
Блискавки — донизу.

І вітри на перепутті
Загриміли цепом,

Розірвали свої пута
І помчали степом.

І озвалися долини
Гомоном знайомим,
І упала на коліна
Тиша перед громом.

І земля впилась водою,
Мов живою кров'ю.
І обнявся сміх з журбою,
Ненависть — з любов'ю...

Гей, почуйте, добрі люди,
Заздрить мені треба:
Грім ударив мені в груди,
Грім з ясного неба.

І убив у серці тишу,
Розпанахав спокій —
Я стою і вітром дишу
На землі широкій!

III

Люди різні між нас бувають —
Симпатичні, гарні, чудні.
Дні за днями, бува, куняють,
А живуть лиш у мріях та сні.

Може, це і не дуже грішно —
Не для всіх же доступна даль,
Тільки чомусь в очах їх смішно
Заплелися журба і жаль.

І життя мовби їх не било,
І дріма в них чимало сил.
Але їм тільки сняться крила,
Наяву ж — вони зовсім без крил.

Я судить їх не маю права,
Я для них не бажаю зла —
Я і сам жив отак «цікаво»,
Доки в мене ти не ввійшла.

Сам я сонний ходив землею,
Але ти, як весняний грім,
Стала совістю, і душею,
І щасливим нещастям моїм.

IV

Пригадаю усе до слова,
До зітхання згадаю все,
І мене — в недосяжне — знову
Хвиля спогадів понесе.

То наївні, а то суворі
Сколихнуть вони спокій мій,
А за ними в холодне море
Рушить човен моїх надій.

Ой, ті плавання невеселі
[Як від правди себе втаю!] —
Розіб'ється човен об скелі,
Об гранітну байдужість твою.

V

Не жартуй наді мною, будь ласка,
І, говорячи, не мовчи.
Нащо правді словесна маска!
Ти мовчанням мені кричи.

І без слів я усе розумію,
Що сказати маєш мені,
Та в мовчанні живе й надія
Не почути жорстоке «ні!».

VI

Ображайся на мене, як хочеш.
Зневажай, ненавидь мене —
Все одно я люблю твої очі
І волосся твоє сумне.

Хай досада чи гнів жевріє,
Хай до сліз я тебе озлю —
Ти для мене не тільки мрія,
Я живою тебе люблю.

Для кохання в нас часу мало,
Для мовчання — у нас віки.
Все віддав би, що жить осталося,
За гарячий дотик руки.

Влийся сонцем у щиру мову,
У думок моїх течію —
Я люблю твої губи, і брови,
І поставу, і вроду твою.

Ображайся на мене, як хочеш,
І презирством убий мене —
Все одно я люблю твої очі
І волосся твоє сумне.

VII

Чому смуток з тобою поруч
Часто ходить у світлі дні!
Певне, є в тебе біль і горе,
Невідомі зовсім мені.

Хоч на щастя життя багате,
Але кожну людину ждуть
І печалі, і сум, і втрати,
І не можна їх обминуть.

Але к бісу цю мудрість убогу!
І догадки під три чорти!
Я бажаю, щоб всю дорогу,
Все життя усміхалась ти.

Щоб ніколи сльоза на вії
Не світилася, мов роса.
Хай же щастям завжди ясніє
Некриклива твоя краса.

Я не йму тобі зовсім віри,
Як сумною побачу тебе,—
Небо в сутінь буває сірим,
А насправді ж воно — голубе.

VIII

Здрастуй, сонце, і здрастуй, вітре!
Здрастуй, свіжосте нив!
Я воскрес, щоб із вами жити
Під шаленством весняних злив.

Хай заляжеться тиша навколо,
Й знову стану, як ви, німим,
Але в серці моїм ніколи
Не замовкне весняний грім.

IX

Пройдуть зливи, замовкнуть грози,
Задрімають вітри на ланах.
І весняного грому погрози
Пронесе стороною луна,

А проміння довге, як мітли,
Обмете сизо-хмарну даль.
І пройдеш ти, лишивши світлу,
Невгамовну мені печаль.

Та в прекраснім житті важкому
Будуть завжди сіять мені
В душу, повну вітрів і грому,
Сіруватих очей вогні.

МОРЕ РАДОСТІ

Я із надій будую човен,
І вже немовби наяву
З тобою, ніжний, срібномовен,
По морю радості пливу.

І гомонять навколо хвилі,
З бортів човна змивають мох,
І ми з тобою вже не в силі
Буть нещасливими удвох.

І ти ясна, і я прозорий,
І душі наші, мов пісні,
І світ великий, неозорий
Належить нам — тобі й мені.

О море радості безкрає,
Чи я тебе перепливу!
Якби того, що в мріях маю,
Хоч краплю мати наяву.

ЗАКОХАНА

Ось на тому й ущухла злива,
Розійшлися з під'їзду всі.
Ти брела по струмках щаслива
В загадковій своїй красі.
Били блискавки ще тривогу,
Розтинаючи небосхил,
І веселка тобі під ноги
Опустилась, чудна, без сил.
Довго вітер уперто віяв,
Але чомусь і він тепер,
Зазирнувши тобі під вії,
У волоссі твоєму вмер.
Через вулиці нахололі
Повз очей зачарований хміль
Йшла ти в сонячнім ореолі
Невідомо куди й звідкіль.
Йшла, та й годі. Може, з роботи,
В магазин чи на базар.
Дріботіли маленькі боти
Об розчулений тротуар.
Не дивилася ні на кого,
Йшла й не чула, напевне, ніг,
Але щастя твоє ще довго
Голубіло з очей в усіх.

Ой майнули білі коні,
тільки в'ються гриви,
Тільки курява лягас
на зелені ниви.
Пронеслись, прогупотіли,
врізалися в небо,
Впала з воза моя мрія —
пішки йде до тебе.
Знаю: дійде, не охляне,
в полі не зачахне —
Світ твоїми, моя люба,
кучерями пахне!
Крізь пилюку, по багнюці,
в холод і завію
Прийде чистою до тебе
біла моя мрія.

●

Берези, в снігу занімілі,
Іній на вітках слізьми,
Про що ви мрієте, білі!
— Про сонце мріємо ми...

Дуби в крижаній кольчuzі,
Одягнуті в сиві шовки,
Про що замислились, друзі!
— Про сонце наші думки...

Вітри із морозяним шпаром,
Куди вас несуть чорти,
Чого галасуєте даром!
— Хочемо сонце знайти...

Очі наповнені горем,
Очі сумні мої,
Чому ви блукаєте зором!
— Хочем побачить її...

Серце, недавно кволе,
Муку моя мала,
Чому щемиш, як ніколи!
— Хочу її тепла...

Розуме мій байдужий,
Вируч мене хоч ти —
Над чим ти думаєш, друже!
— Хочу надію знайти...

●

В грудях набубнявіла тривога
Світла, ніби ранок запашний,—
Ти ще не хилила ні до кого
Лобик свій упертий і смішний.

Ти ще не торкалася губами
Вічних і прозорих таємниць.
Чистота твоя тремтить вогнями
У червонім клетоті зірниць.

Тільки манить ввечері дорога
У казково загадковий світ...
В грудях набубнявіла тривога,
Тиха й мовчазна, як динаміт.

ЗЕМНЕ ТЯЖІННЯ

С

віт який — мереживо казкове!
Світ який — ні краю ні кінця!
Зорі й трави, мрево світанкове,
Магія коханого лиця.
Світе мій гучний, мільйонноокий,
Пристрасний, збурунений, німий,
Ніжний, і ласкавий, і жорстокий,
Дай мені свій простір і неспокій,
Сонцем душу жадібну налий!
Дай мені у думку динаміту,
Дай мені любові, дай добра,
Гуркочи у долю мою, світе,
Хвилями прадавнього Дніпра.
Не шкодуй добра мені, людині,
Щастя не жалій моїм літам —
Все одно ті скарби по краплині
Я тобі закохано віддам.

У хмільні смеркання мавки чорноброві
Ждатимуть твоєї ніжності й любові.

Будуть тебе кликати у сади зелені
Хлопців чорночубих диво-наречені.

Можеш вибрати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.

За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата.

І якщо впадеш ти на чужому полі,
Прийдуть з України верби і тополі,

Стануть над тобою, листям затріпочуть,
Тугою прощання душу залоскочуть.

Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

●

Скільки б не судилося страждати,
Все одно благословлю завжди
День, коли мене родила мати
Для життя, для щастя, для біди.

День, коли мої маленькі губи
Вперше груди мамині знайшли,
День, що мене вперше приголубив
Ласкою проміння із імлі.

Як мені даровано багато,
Скільки в мене щастя, чорт візьми! —
На землі сміятись і страждати,
Жити і любити поміж людьми!

●

Ти знаєш, що ти — людина.
Ти знаєш про це чи ні!
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні.

Більше тебе не буде.
Завтра на цій землі
Інші ходитимуть люди,
Інші кохатимуть люди —
Добрі, ласкаві й злі.

Сьогодні усе для тебе —
Озера, гаї, степи.
І жити спішити треба,
Кохати спішити треба —
Гляди ж не проспий!

Бо ти на землі — людина,
І хочеш того чи ні —
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні.

●

Я чую у ночі осінні,
Я марю крізь синій сніг:
Вростає туге коріння
У землю глевку із ніг.

Стають мої руки віттям,
Верхів'ям чоло стає,
Розкрилося ніжним суцвіттям
Збентежене серце моє.

Вростаю у небо високе,
Де зорі — жовті джмелі,
І чую: пульсують соки
У тіло моє з землі.

Зі мною говорять могили
Устами колишніх людей,
І їх нерозтрачені сили
Пливуть до моїх грудей.

О земле жорстока й мила,
Ковтнула ти їхні дні —
Усе, що вони любили,
Віддай долюбить мені!

Усе, що вони не домріяли
У чорному гвалті боїв,
Хай клетотом і завіями
Ввірветься в думки мої!

Вслухайтеся, земле і небо,
У рокіт страждань моїх —
Живу не лише за себе,
Я мушу жити й за них.

УКРАЇНІ

Коли крізь розпач випнуться надії
І загудуть на вітрі степовім,
Я тоді твоїм ім'ям радію
І сумую іменем твоїм.

Коли грозує далеч неокрая
У передгроззі дикім і німім,
Я твоїм ім'ям благословляю,
Проклинаю іменем твоїм.

Коли мечами злоба небо крає
І крушить твою вроду вікову,
Я тоді з твоїм ім'ям вмираю
І в твоєму імені живу!

ПРОРОЦТВО 17-ГО РОКУ

Гранітні обеліски, як медузи,
Повзли, повзли і вибилися з сил —
На цвинтарі розстріляних ілюзій
Уже немає місця для могил.
Мільярди вір зариті у чорнозем,
Мільярди щастя розвіяні у прах.
Душа горить. Палає лютий розум.
І ненависть регоче на вітрах.
Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили,
То небо, від прокльонів посіріле,
Напевне б, репнуло від сорому й хули.
Тремтять, убивці! Думайте, лакузи!
Життя не наліза на ваш копил.
Ви чусте? На цвинтарі ілюзій
Уже немає місця для могил!
Уже народ — одна суцільна рана,
Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсукана петля.
Ошукані, зацьковані, убиті
Підводяться і йдуть чинити суд,
І їх прокльони, злі й несамовиті,
Впадуть на туші плісняві і ситі,

**І загойдають дерева на вітті
Апостолів злочинства і облуд!
І встане правда і любов на світі,
І на сторожі правди стане труд.**

МОНАРХИ

Диктатори, королі, імператори,
Мліючи в димі хвальби,
Роззявляли пащі, мов кратери,
І гукали:

— Ми — символ доби.
— Хто не з нами, той проти бога.
— Хто не з нами, той проти всіх.—

І сипались лаври убогі
До куцих кривавих ніг.
Нікчемна, продажна челядь,
Банда кривляк для втіх,
Щоб мати що повечерять,
Годувала холуйством їх.
Ідоли обслинені, обціловані
Ішли величаві в своїй ході.
А поруч вставляли некороновані
Корифеї і справжні вожді.
Вставляли Коперники і Джорджоне,
Шевченко підводив могутнє чоло,
І біля вічного їхнього трону
Лакузи жодного не було.
Бо щире, високе небо
Не підмалюєш квачем,
Бо величі справжній не треба
Спиратись на плечі нікчем.

●

Де зараз ви, кати мого народу!
Де велич ваша, сила ваша де!
На ясні зорі і на тихі води
Вже чорна ваша злоба не впаде.

Народ росте, і множитья, і діє
Без ваших нагаїв і палаша.
Під сонцем вічності древніє й молодіє
Його жорстока й лагідна душа.

Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Пощезнуть всі перевертні й приплуди,
І орди завойовників-заброд!

Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій є! В його гарячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде!

ПОКАРА

Не всі на світі радощі священні —
Є радощі, народжені з проклять,
Коли, метнувши громи навіжені,
Став Єву бог із раю проганять.

Він їй сказав: «Ослушниче зухвала!
Мені твого не треба каяття —
Прирік тобі, щоб в муках сповивала,
Живила кров'ю завтрашнє життя».

Адам ходив насуплений, мов хмара,
У розпачі кривила Єва рот,
Бо ще не знала ця наївна пара,
Що та жорстока помста і покара
Дорожча всіх утрачених щедрот!

Гей, нові Колумби й Магеллани,
Напнемо вітрила наших мрій!
Кличуть нас у мандри океани,
Бухту спокою облизує прибій.

Хто сказав, що все уже відкрито!
Нащо ж ми народжені тоді!
Як нам помістити у корито
Наші сподівання молоді!

Кораблі! Шикуйтесь до походу!
Мрійництво! Жаго моя! Живи!
В океані рідного народу
Відкривай духовні острови!

Геть із мулу якорі іржаві —
Нидіє на якорі душа!..
Б'ються груди об вітри тужаві,
Каравела в мандри вируша.

Жоден вітер Сонця не остудить,
Півень землю всю не розгребе!
Україно! Доки жити буду,
Доти відкриватиму тебе.

Мріяти й шукати, доки жити,
Шкварити байдужість на вогні!..
А якщо відкрию вже відкрите,—
Друзі! Ви підкажете мені...

●

О земле з переораним чолом,
З губами, пересохлими від сміху!
Тебе вінчали з кривдою і злом,
Байстрютам шматували на утіху.

Українонько! Гуде твоє багаття,
Убогість корчиться і дотліває в нім.
Кричиш ти мені в мозок, мов прокляття
І зайдам, і запроданцям твоїм.

Любовоє грізна! Світла моя муко!
Комуністична радосте моя!
Бери мене! У материнські руки
Бери моє маленьке гнівне Я!

Візьми всього! І мозок мій, і вроду,
І мрій дитинних плеса голубі.
Для мене найсвятіша нагорода —
Потрібним будь, красо моя, тобі.

ОДИНОКА МАТІР

Він мовчки впав.
Отерпли зорі строгі,
Страждання опустилось на лице,
І краяв темінь
Передсмертний стогін,
Безпомічний і гострий,
Мов ланцет.
Його вже не було.
А ненависть стожала
Мечами помсти рвалася у світ,
Бо поруч з ним
Прострелені лежали
Твоя любов,
Твої сімнадцять літ.
Життя тріумфувало у двобої,
Життя крізь смерть
Утвердило себе...
І стала ти
В сімнадцять літ вдовою,
Хоч наречений твій
Ще й не знайшов тебе.
Росли роки.
Росло твоє чекання.
Печаль смоктала радощі твої.

І над твоїм
Розстріляним коханням
Сказано глузували солов'ї.
Та право материнства —
За тобою!
І син в колисці пісню наслуха.
Хай вузьколобі
Звуть його ганьбою,
А лицеміри — пасинком гріха.
Нехай духовні покидьки
Й заброди
Байстрям, безбатченком
Назвуть твоє дитя,
Найтяжчий злочин —
Вкрасти у народу
Тобі довірене життя.
Мадонно мого часу!
Над тобою
Палають німби муки і скорбот,
І подвиг твій,
Обпечений ганьбою,
Благословив народ.

ПЕРЕХОЖИЙ

Як він ішов!
Струменіла дорога,
Далеч у жадібні очі текла.
Не просто ступали —
Співали ноги,
І тиша музику берегла.
Як він ішов!
Зачарований світом,
Натхненно і мудро творив ходу —
Так нові планети грядуть на орбіти
З шаленою радістю на виду!
З шаленим щастям і сміхом гарячим,
З гімном вулканним без музики й слів!
Як він ішов!
І ніхто не бачив,
І ніхто від краси не зомлів.
В землю полускану втюпився кожен,
Очі в пилюці бездумно волік...
Раптом —
Шепіт поміж перехожих:
— Що там!
— Спіткнувсь чоловік...—
Одні співчували йому убого,
Інші не втримались докорять:

— Треба дивитись ото під ноги,
Так можна голову потерять...—
Трохи в футболі пограли словами,
Обсмакували чужу біду.
А він знову йшов.
І дивився прямо.
І знову
Натхненно творив ходу!

ПОМИЛКА

Помилялись не тільки люди,
Помилялись навіть святі.
Згадайте: Ісус від Іуди
Мав останній цілунок в житті.

Ми не святі, не боги, а значить,
Не варто втішати себе дарма.
Але, як твій промах
Лиш ворог бачить,—
Друзів у тебе нема!

Навіщо бундючитися пихато.
Грїться в похвалах!
Слава не ртуть:
Мало великим себе уявляти,
Треба великим бути.

Минуле не вернуть,
не виправить минуле.
Вчорашнє — ніби сон,
що випурхнув з очей.
Як луки навесні
ховаються під мулом,
Так вкриється воно
пластами днів, ночей.

Але воно живе —
забуте й незабуте,
А час не зупиняється,
а молодість біжить,
І миті жодної
не можна повернути,
Щоб заново,
по-іншому прожить.

ГОЛОВЕШКА

Кажуть, люди жили табунами,
Спали покотом в млі печер,
Цілувались при зорях ночами
На крутих узбережжях озер.

Говорили, що знали і вміли,
Не таїли своїх думок,
А на брилах поети невміло
За рядком карбували рядок.

І тоді лиш з'явилося горе
В небагату і щирю сім'ю,
Як полізли люди у нори
І до того ж — кожен в свою.

Найпаскудніший, підлий гаде!
Ти посіяв між нас брехню,
Як украв, вихаючи задом,
Голоवेशку «свою» з вогню.

Ти за кривду усю в одвіті,
Бо від тебе до наших пір
Стільки правд розвелось на світі,
Скільки лисячо-людських нір.

Ти живеш і до цього часу
У смердючій своїй норі,
Обпиваєшся пивом і квасом,
Виповзаєш на світ на зорі.

Будеш, мабуть, ще довго жити,
Але здохнеш нарешті ти,
Тільки треба з усього світу
Головешки до купи знести.

ГЕРОСТРАТ

Нащо мене засуджено до страти!
Нікчемні люди, ваш нікчемний суд
Не обезглавив слави Герострата —
Я єсть живий, і я творю свій труд!

Забуті зодчі, муляри забуті,
І прахом взято скульптора ім'я.
На попелі їх дум встаю із каламуті,
Іду у всесвіт у безсмертя я.

Кляніть мене, кривіться від огиди,
Несіть мені прокльони і плювки —
Вже чорна слава вбивці Артеміди
Мені під ноги кинула віки!

Ви всі — ніщо. Ваш труд, і ваші болі,
І ваші мрії — порох все і тлін!
Над вами — я. Вулкан моєї долі
Веде мене крізь хаос поколінь.

Над світом галасливим і патлатим,
Що чварами гуде і клекотить,
Затис я в жмені божевільний атом,
І слава мені груди лоскотить.

Творить красу! Держайте і не спіте!
Та пам'ятайте, що над вами — я,
Готовий все убити і спалити,
Щоб обезсмертити своє ім'я.

Як не крути,
на одне виходить,
слід би катюгам давно зазубрить:
можна прострелити мозок,
що думку народить,
думки ж не вбить!

ОСІННІЙ ДИСОНАНС

Небо скуйовджене і розколисане
Дрантя спустило на темні бори.
Сонного місяця сива лисина
Полум'ям сизим горить.

З ротатим, ридаючим риком
Вітри орди хмар несуть,
І ходить за їхнім криком
Бажання лягти й заснуть...

ЗАВІРЮХА

Ой, зима!
Біжить, регоче біло,
Бубонами брязкає в степу...
Вам усе на світі зрозуміло!
Просвітій, премудрі,
Недозрілу
Душу мою,
Зрячу і сліпу!
Душу примітивну,
Як метелиця,
Білу й зрозумілу,
Наче сніг!
Їй в очах
Чомусь туманом стелються
Істини одвічні і нудні.
Ну й зима!
Сміється, свище, сіє,
Гонить дум урочистий кортеж:
Як усе на світі зрозумієш,
То тоді зупинишся
І вмреш!

З ВІКНА

Синиця в шибку вдарила крильми.
Годинник став. Сіріють німо стіни.
Над сизим смутком ранньої зими
Принишкли хмари, мов копиці сіна.

Пливе печаль. Біліють смолоскипи
Грайливо пофарбованих ялин —
Вони стоять, немов у червні липи,
Забрівши в сивий і густий полин.

Полин снігів повзе до видноколу,
Лоскоче обрій запахом гірким.
Лапаті, білі і колючі бджоли
Неквапно кружеляють понад ним...

Розвели нас дороги похмурі,
І немає жалю й гіркоти,
Тільки часом у тихій зажурі
Впливаєш з-за обрію ти.

Тільки часом у многоголосі,
В суєті поїздів і авто
Спалахне твоє біле волосся,
Сірі очі і каре пальто.

●

Найогидніші очі порожні,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найнікчемніші дурні вельможні,
Найпідліша брехлива сльоза.

Найпрекрасніша мати щаслива,
Найсолодші кохані вуста,
Найчистіша душа незрадлива,
Найскладніша людина проста.

Але правди в брехні не розмішуй,
Не ганьби все підряд без пуття,
Бо на світі той наймудріший,
Хто найдужче любить життя.

ЧУЮ

Чую, земле, твоє дихання,
Розумію твій тихий сум,
Як на тебе холодні світання
Ронять пригорщами росу.

Знаю — зливи, та буйні грози,
І роса в шумовинні віт —
То сирітські, вдовинні сльози,
То замучених предків піт.

Назбирала ти їх без ліку
На роздоллі полів, дібров,
Щоб живили тебе довіку
Людські сльози і людська любов.

ЧАРИ НОЧІ

Лягла на всьому вечірня втома.
Палає місто, мов дивний храм.
І розтинають ніч невагому
Квадратні очі віконних рам.

Ці чари ночі такі знайомі —
Усі підвладні, покірні вам.
О, скільки вікон у кожному домі!
А там, за ними, ідилій, драм!

Там гинуть вчені, митці, поети,
Але... й виходять вони звідтіль.

ВЕСЕЛИЙ ПОХОРОН

Били в дзвони вітри,
Калатали на сполох.
Зупинялися ріки і череди хмар.
То ховали байдужість.
На ратицях кволих
Тупцювали за гробом ватаги бездар,
Проводжали в дорогу останню.
До ями
Понесли її пишну і чорну труну,
І ридання, народжені холуями,
Покотили на цвинтар
Плаксиву луну.
Танцювали дерева,
Сміялися квіти,
Умивалося небо у синяві рік,
Виривався з грудей
З-під холодного гніту
Первозданної радості крик.
Ну чого б їм казитись,
Чого їм бриніти,
Знемагати од сміху й сміятися знов!
Хоронили байдужість.

Ніжнішали квіти,
Били в бубони неба
Розчулені віти —
Воскресала любов!..

Там, у степу, схрестилися дороги,
Немов у герці дикому мечі,
І час неспинний, стиснувши остроги,
Над ними чвалить вранці і вночі.

Мовчать над ними голубі хорали,
У травах стежка свище, мов батіг.
О, скільки доль навіки розрубали
Мечі прадавніх схрещених доріг!

Ми ще йдемо. Ти щось мені говориш.
Твоя краса цвіте в моїх очах.
Але скажи: чи ти зі мною поруч
Пройдеш безтрепетно
по схрещених мечях!

ЛЕВ У КЛІТЦІ

Залізні пруття обламали зуби,
Тепер ти — курка після зливи,
Лежиш у клітці стомлений, лінивий,
Облизуючи спрагли губи.

Тебе цікаві розглядають косо —
Невже це ти, великий і всесильний,
Розбійнику жорстокий і свавільний,
Невже тебе приборкати вдалося!

Що ж, їм пора б уже збагнуть,
Що ти носив лиш ненависть і лють
В своєму серці кам'янім і дикім,

Свободи не любив, як Ватікан корана,
А тому можеш бути рабом або тираном,
Рабом — нікчемним,
деспотом великим.

КРАПЛЯ В МОРІ

На світі законів немало,
Я нагадаю один:
Щоб море не висихало,
Потрібно багато краплин.

Але в штормову годину,
Як море бурунить гнів,
Потрібна зайва краплина,
Щоб вийшло воно з берегів.

ДО ПАПУГ

Ви, що слова у юрбу метаєте,
Ніби старі п'ятаки,
Чому ви лише повторяєте!
Де ваші власні думки!
Чи ви їх нікчемність ховаєте,
Чи ви взагалі їх не маєте,
Чи повсихали у вас язики!

Якщо повсихали, можна пробачити,
Можна простити, але ж...
У вас язики — можна коси мантачити
Або замітати манежі!
Чому ж ви чужими сльозами плачете,
На мислях позичених чому скачете! —
Хотілось би знати все ж!

МІСТИКОВІ,
ЩО НЕЙМОВІРНО ПРУДКО
ВТІКАВ ОД ПОЇЗДА

Ти смерть учив любить,
Скажи: чому ж,
Потіючи, од неї мчиш чимдуж!
За висловом твоїм,
Вона припинить муки.
Спинися ж!
І впади в її холодні руки!
Ти ждав її,
То чому ж дикий жах
Замість блаженства
У твоїх очах!

НЕВЖЕ!

I

У табунах людинозвірів
Живуть самиці і самці,
Гібриди зміїв і вампірів,
Їх сила й розум — в кулаці.

Пильнуйте, люди добрі й щирі,
Не спіть, учені і женці!
Чатують вас людинозвірі
З страхіттям атомним в руці.

II

Я думаю про тих, що народитись мали
Із плоті вбитих неньок та батьків.
Цивілізовані мавпи в мундирах
Розтоптали їх незачаті життя,
Підірвали на мінах їх вроду,
Погасили пожежами дикими
Їх незапалений розум.
Бачу: геніальних мислителів і поетів,
Закоханих теслів і хліборобів,
Бистрооких красунь і красенів,
Які не народилися тому,
Що батьки їхні розтерзані

Не встигли зустріти своїх коханих.
Я чую: ридає за ними Земля,
Сива, старенька мати,
Одурена своїми синами.
Я волаю:
— Н е в ж е!

Знову вмиратимуть неціловані!
Знову гинутимуть незачаті!
І знову голодні могили
Наситять своє чорне черево!
— Н е в ж е!

III

Ми маємо право на сум і любов,
На щастя, на сонце і трави,
І навіть на булькання зайвих розмов
Ми іноді маємо право.

Ми маємо право померти самі,
І хочеш не хочеш — колись повмираєм,
Та треба зятямити собі на умі,
Що світ зберегти од водневих громів
Ми з вами обов'язок маєм!

●

Земле рідна! Мозок мій світліє,
І душа ніжнішою стає,
Як твої сподіванки і мрії
У життя вливаються моє.

Я живу тобою і для тебе,
Вийшов з тебе, в тебе перейду,
Під твоїм високочолим небом
Гартував я душу молоду.

Хто тебе любов'ю обікраде,
Хто твої турботи обмине,
Хай того земне тяжіння зрадить
І з прокляттям безвість проковтне!

●

Задивляюсь у твої зіниці
Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік.

.
.

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побути на самоті.

.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи — все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

СТАРІСТЬ

Сім десятків дідові старому,
Сам незчувсь, коли і відгуло,—
Вже лице пожовкло, як солома,
Борознами вкрилося чоло,

Сяють очі глибоко спідлоба,
Тільки пух лишивсь на голові...
Лає син, що ні чорта не робить,
Допіка невістка: ще живі!

Остогидло діду хліб жувати,
Слухати образи від усіх,
Ціле літо горобців ганяти
Та граків сусідові на сміх.

Взять би істик, торбу через плечі
І піти світ за очі з села,
Але звук до хати, до малечі,
Що його, мов батька, облягла.

Все стерпить, хіба заплаче стиха,
Дивлячись на добрих малюків.
Все стерпить — докори, сором, лихо —
Лиш би вмерти на землі батьків!

**ПЕРЕСТОРОГА
СЛАВОЛЮБЦЕВІ**

**Одійде в морок підле і лукаве,
Холуйство у минувшину спливе,
І той ніколи не доскочить слави,
Хто задля неї на землі живе.**

Люди — прекрасні.
Земля — мов казка.
Кращого сонця ніде нема.
Загруз я по серце
У землю в'язко.
Вона мене цупко трима.
І хочеться
Бути дужим,
І хочеться так любити,
Щоб навіть каміння байдуже
Захотіло ожити
І жити!
Воскресайте, камінні душі,
Розчиняйте серця і чоло,
Щоб не сказали
Про вас грядущі:
— Їх на землі не було...

Торжествують:
Він не помилявся,
Не змочив —
Ні разу! —
Підошов,
Проти вітру —
Жоден раз! —
Не пхався...
Але ж він нікуди і не йшов!

●

Люди часто живуть після смерті:
Вріже дуба, а ходить і їсть,
Перепродує мислі підтерті
У завулках тісних передмість.

Гилить зуби, дає поради,
Носить лантухи настанов,
Підмічає серйозні вади
У діяльності установ.

Не втомляється спати і жерти,
На милицях за часом біжить.
Їй-право, не страшно вмерти,
А страшно мертвому жити.

Вихвалять, і славити, й кричати,
Роздувати фіміамів дим —
Геніїв між нами небагато,
То чому б не поклоняться їм!

Але я зібрав би всіх титанів
І сказав би, знявши капелюх:
Я не буду вам співать пеанів
І хвальбою лоскотати слух.

Ви усі розумні та відверті,
Тож скажіть по щирості мені:
Хто й за що вам дарував безсмертя,
Хто й за що продовжив ваші дні!

Говоріть, кричіть, щоб всі узнали,
Втямили нарешті до пуття:
Смертні вам безсмертя дарували,
Смертні вам продовжили життя!

Щоб надійно крила соколині
Вас у небі вічності несли,
Мудрості своєї по краплині
Смертні вам, як бджоли, віддали.

Вас, як прапор, підніма людина
В боротьбі за правду проти тьми.
Генії! Безсмертні! На коліна
Станьте перед смертними людьми!

ЗАСІВНА

Гей, прослала нива
Чорне полотно.
Ллється жовта злива —
Сіється зерно.
Сійся-родися,
Колосом розвийся,
Засівайся, ниво,
Людям на добро!

Хай у дні яснії
Зерно пророста,
Як мої надії,
Як мої літа.
Сійся-родися,
Колосом розвийся,
Засівайся щастям,
Ниво молода!

●

Благословенна щедрість! Все від неї,
Від щедрості думок, сердець і рук.
Краса сповита матір'ю-землею
Від щедрості страждань її і мук.

І ми народжені од щедрості любові,
Нас годувала щедрість матерів.
Ми теж її вихлюпувать готові
Із душ своїх, мов рибу з ятерів.

І все ж прожити, певне, так годиться,
Щоб старість не промовила, бува:
— Ти був, козаче, щедрим на дурниці
І на красиві та пусті слова!..

**ДУМА
ПРО ЩАСТЯ**

Увійшла вайлувато в сіни,
з хати віє нудьга
й самота.
У руках засміявся віник —
спритно валянки обміта.
Тупотить
об долівку ногами
і мороз вибива
з рукавиць.
З нею
в хату ввірвався гамір,
ошалілий сміх сніговиць.
Мов воскресли
принишклі діти —
тупіт, лемент,
вищання й писк.
Місяць хоче,
мабуть, погрітись —
суне в шибку
свій блідий диск.
Заглядає, цікавий,
у миску:
що ви з'їли таке смішне,
що од вашого

реготу й писку
тягне в хату
із неба мене!
Хлюпа щастя
дзвінкою хвилию,
ніби тут вікувало воно —
не життя тобі,
а ідилія,
як в поганих книжках
чи в кіно.
Де фотографи!
Де поети!
Нуте, хлопці, сюди скоріш!
Можна знімок утнуть
до газети
і жахливо веселий вірш.
Застрибають веселі цифри
у ґрунтовно важких статтях,
та не встане
з словесних вихрів
многотрудне її життя.
Ви мовчанкою соромливою
постараетесь обминуть,
що в доярки цієї
щасливої
руки й ноги
вночі гудуть.
І чи прийде
під ваші кашкети
блискавицею думка дзвінка:
в космос крешуть ото
не ракети,
але пружні цівки молока.
А для неї

це зовсім не диво,
бо збагнула давно таке:
справді,
зараз вона щаслива,
тільки ж щастя яке важке!..
І тому ця Марія
чи Настя
будить дзвоном дійниці село,
щоб поменше
важкого щастя
на Радянській землі було.

ДО СУЄСЛОВІВ

Навіщо метушитися! Для чого
Обстоювати власну правоту,
Хвалить свої діяння і дороги,
Виправдують мотиви і мету!

Здається, наче просите пощади
В історії, що горда і німа,—
Вона ж однак без вашої поради
Вам вирок винесе сама.

Вона словесні розметає шати,
Каміння лжі прониже, мов бурав,
Ви перед нею будете стояти
Не в тогах слів —
У трусиках зі справ.

●

Впало сонце в вечірню куряву.
Тиша виповзла за село.
Нашорошилось небо буряно
І погрозами загуло.

Ніч підходила з гуркотіннями,
Ніч несла божевілля й жах,
Плазувала потворними тінями
У нервово пружних кущах.

Ніч кричала мені, розтерзана,
Оперезана громом навхрест.
І у зойках її березових
Закипівся гучний протест.

Хмари дибились волохато,
Місяць в небі петляв, мов кіт,
Вихор всівся на сіру хату
І закручував стріху в zenіт.

...Та встає перламутровий ранок
Крізь холодний і злобний рев,
І проміння зализує рани
З закатованих ніччю дерев.

Безпорадні агонії злості.
Злість гармонії не порве!
Сонце ходить до нас не в гості —
Сонце з нами живе!

Вирина воно ранками з куряви,
На потрав'я витрушує пил,
І пливе, й ховрахів обурює,
Повне ніжності й повне сил.

Через душі, мов через вокзали,
Гуркотять состави почуттів...
Може, сподіватися зухвало,
Вірити і ждати — поготів.

Та не вірять я не маю змоги,
Обіймає сумніви огонь,
І червоним ліхтарем тривоги
Зупиняю потяга твого.

І стою на березі чекання:
Що ти мені з гуркоту кричиш!
Станеш ти біля мого благання
Чи до інших станцій просвистиш!

●

Чорні від страждання мої ночі,
Білі від скорботи мої дні
Впали у твої свавільні очі,
Жадібні, глибокі і чудні.
Я тебе не хочу обминути,
Я тебе не смію обійти.
Дай мені губами зачерпнути
Ніжної твоєї доброти.
Диких орд незлічені навали
Розстрожили пращури мої,
Щоб несла ти гордо і зухвало
Груди недоторкані свої.
Щоб горіли маками долоні,
Щоб гуло моє серцебиття,
Щоб в твоєму соромливім лоні
Визрівало завтрашнє життя.
І моє прокляття очманіле
Упаде на тім'я дурням тим,
Хто твоє солодке грішне тіло
Оскверняє помислом гидким.
Стегна твої, брови і рамена,
Шия і вогонь тендітних рук —
Все в тобі прекрасне і священне,
Мамо моїх радощів і мук!

Всі образи й кривди до одної
Я тобі забуду і прощу —
Жду твоєї ласки хоч малої,
Як земля у спеку жде дощу.

О жорстока! Щастя хоч краплину
В душу мою змучену згуби —
Полюби і зрадь через хвилину,
Та хоч на хвилину полюби!

І зітха тужливо вітер, кулаками в шибки
б'є:
— І мені,— кричить,— кохання також
спати не дає.

Я давно про зірку мрію, світлу зіроньку
одну,
Але як не дму, не вію, а до неї не сягну.

Тож ходжу я в довгі ночі та зітхаю знов
і знов,
Їй пісні сумні складаю про сумну мою
любов.

Я чекав тебе з хмари рожево-ніжної,
Із ранкових туманів, з небесних октав,
Коли думи збігалися з мли бездоріжної
І незвіданий смуток за душу смоктав.
Я від тебе жадав незвичайного

й дивного,
Щоб з'явилася маренням, видивом, сном,
Щоби знемагав од дихання нерівного,
Од залякної радості під вікном.
І не міг я спекатися словесної пишності,
Одсахнутись ураз од кокетливих мрій —
Волочив я тебе в ореолі безгрішності
Крізь хитливих ілюзій розкиданий стрій.
Припливла ти до мене з прибоєм уяви,
Несподівано встала над смутком

чекань—
Розцяцькованих мрій павіани і пави
Повтікали лякливо під купол світань.
Розгубили вони свої зваби і почесні,
І сьогодні вклоняється серце моє
Тій земній, соромливій, жагучій
жіночності,
Що красою життя — материнством —
стає.

●

Говорю я з тобою мовчки,
Тиша хмарою проплива.
І вовтузиться думка, мов квочка,
В намаганні родить слова.

Тиша важчає. Терпнуть губи,
Тиша репне навпіл ось-ось.
Припаду я шалено й грубо
До безумства твоїх волось.

Упаде розідрана маска,
І сполохана вгледеш ти,
Скільки в тиші чаїлося ласки,
Скільки в грубості — теплоти.

Насміються з своєї беззубості
Прописні допотопні думки,
Джерелом вдарить ніжність із грубості,
Заворкують живі струмки.

Задихнеться від люті сірість —
Нам на щастя, а їй на зло.
Поміж нас підведеться щирість
І з'єднає наше тепло!

АБАЖУРИ

**Ступає ніч ногами бурими
На почорнілий сніготал.
Під віями, як абажурами,
Блищить очей твоїх овал.**

**А я стою з думками хмурими,
Досада смутку додає:
Чому від мене абажурами
Прикрила сяєво своє!**

Ну скажи — хіба не фантастично,
Що у цьому хаосі доріг
Під суворим небом,
Небом вічним,
Я тебе зустрів і не зберіг!
Ти і я — це вічне, як і небо.
Доки мерехтять світи,
Будуть Я приходити до Тебе,
І до інших йтимуть
Горді Ти.
Як це все буденно!
Як це звично!
Скільки раз це бачила Земля!
Але ми з тобою...
Ми не вічні,
Ми з тобою просто — ти і я...
І тому для мене так трагічно
Те, що ти чиясь, а не моя.

ЧАДРА

Я тебе не сприймаю за істину,
Бо таких, мабуть, зовсім нема.
Ніч, вітрами дурними освистана,
Свою чорну чадру підніма.

І дивлюсь я здивовано в очі,
Що заблискали з-під чадри.
У волоссі — у сірому клоччі
Причаїлися дикі вітри.

Недарма понад нею пронісся
Ураганний тайфун стихій.
Виповзає на перенісся
Зморшка відчаю і надій.

І куди я до істини втраплю
Через ями й вибоїни слів!
Коли б випив її хоч краплю,
То, напевне б, від жаху зомлів.

Я тебе не сприймаю за істину —
Небо навіть, і те рябе.
Одчайдушну, печальну, розхристану.
Голубу і безжально освистану —
І таку я люблю тебе!

ІКС ПЛЮС ІГРЕК

Чорнявій математичці

Я не заздрю уже нікому —
Де ще мудрих таких знайти!
Це ж мені стало вперше відомо:
Ікс плюс ігрек — це будеш ти.

І здається, що я володію
Віковичним секретом краси
Лиш тому, що я розумію
Загадкові твої ікси.

Розумію! Який там розум!
Просто здорово, що ти є!
Що вслухається в ніжні погрози
Збаламучене серце моє.

Я не заздрю уже нікому —
Де ще мудрих таких знайти!
Одному лиш мені відомо:
Ікс плюс ігрек — це будеш ти.

Дотліває холод мій у ватрі,
Я один замріяний іду...
Ми тоді зустрілися в театрі,
На гальорці в третьому ряду.

І не вірю, що мені здалося,
Бо напевне знаю — так було:
То не скрипка кликала — волосся,
Що тобі спадало на чоло.

Тишина хиталася велично,
Ніжні струни хвилили внизу —
Тож було і солодко й незвично
У твоїх очах читать грозу.

А коли виходили із залу
З думами про вічне і земне,
Довго ти під ліхтарем стояла
І чекала радісна мене.

Ми ішли через блакитне місто,
Мовчки зупинились на мосту.
Ти була така прозора й чиста,
Я не смів порушить чистоту.

Тільки досі знаю: не здалося,
Так і залишилось, як було,—
То не скрипка кличе, а волосся,
Що тобі спадає на чоло.

Дотліває холод мій у ватрі,
Біля мосту стишую ходу...
Часто жду тебе я у театрі,
На гальорці в третьому ряду...

Я тобі галантно не вклонюся,
Комплімента зроду не зліплю,
Тільки в очі ніжні задивлюся,
В них свою тривогу утоплю.

І коли химерною габою
Спеленає землю довга ніч,
Довго серце тужить за тобою,
Довго сон мені не йде до віч.

Довго білі таємничі крила
Обвивають маревом видінь,
І стоїш ти крихітна, і мила,
І прозора, мов ранкова тінь.

І палають, ніби стиглі вишні,
Владно підкоряючи собі,
Губи неціловані і грішні,
Очі божевільно голубі.

НЕ ВІР МЕНІ

Не вір мені, бо я брехать не вмю,
Не жди мене, бо я і так прийду.
Я принесу тобі свою надію,
А подарую смуток і біду.

Слова ясні, лише мені відомі,
У бурмотіння скучне переллю,
Свою усмішку у холодній втомі
Бездумно, безголово утоплю.

І буду нерозумно обридати,
І недоречно скиглити чомусь,
Але, як треба буде заридати,
Я гомерично, тупо засміюсь.

Не вір мені, бо я брехать не вмю,
Не жди мене, бо я і так прийду.
Я принесу тобі свою надію,
А подарую смуток і біду.

ЧЕРВОНІ КОНВАЛІЇ

Поема

Ми ішли через поле.
Двоє.
Говорили чи ні —
Хтозна.
Хмари плинули
Над Сулою,
І на них відлітала весна.
І уже задихалося літо,
І зітхали вітри у траві,
І колосся, промінням політі,
Ворушилися, мов живі.
Тільки обрій моргав суворо,
Де тополі, немов списи,
Підняли свої вістря вгору
На сторожі цієї краси.
Вуси-вусики у пшениці,
Стежка-стежечка, мов стріла,
До домівки мене і Фріца
Через лан голосний вела.
Ми зустрілися з ним у вузі,
І не відаю сам, чому
Раптом стали ми вірні друзі,
Полюбились один одному.
Ми не слухали, ми не чули

Чорний шепіт сліпих віків.
Ми навпіл розірвали минуле,
Що ковтнуло наших батьків.
Поклади мені в руку руку,
В очі глянувши — не моргай!
Виніс край мій жорстоку муку,
Щоб сьогодні ожив твій край.

Б е н к е т

Після першої дядько Оверко
Говорив ще про се, про те:
Як знімали хрести із церкви,
Як палили письмо «сяте».
Після другої — він історик,
Про Хмельницького річ веде.
Як залізе в столітній морок,
То немов із могили гуде.
А як висушив третю чарку
[«Я за ваше здоров'я п'ю!»],
Пригадав дядько тітку Варку,
Ненаглядно кралю свою.
І почав:
«На моєму тілі
Дев'ятнадцять слідів од куль.
Ти мені не мішай, Василю,
І морганням очей не муль.
Я веду все оце до чого!
Жінка в мене як грім була.
Може, з виду і надто строга,
А в душі — джерело тепла.
З неї прямо хлюпала сила,
Ніби сік з виноградних грон...

Це вона Курта Шнайдера вбила,
Горлоріза на весь район».
Чому Фріцові стало жарко!
Чому виступив з нього піт!
«Отому, що убила Варка,
Скільки малось од роду літ!» —
«Скільки років!
Хай лічить дідько! —
Дядько входив уже в екстаз.—
А мені про це знати звідки!
Я не бачив його ні раз.
Я тоді, брат, служив у піхоті.
Я тоді, хлопче, був солдат.
І не хвастаю — в нашій роті
Поважали мій автомат...»
Я даремно міняв розмову,
Заганяв її в інше русло.
Фріца ранило кожне слово,
Кожне слово душу пекло.
Тиша раптом вповзла у хату,
Кинув бомбу із рота Фріц:
«Перестаньте!..
Це був мій тато...
Не кажіть
Про його убивць...»
Стало й дядькові раптом жарко,
Ледь промовив: «Оце тобі на!
Та налейте мені ще чарку!
Та горілки давай, не вина!
Ти вже, хлопче, не злись на мене,
Я кажу тобі як солдат:
То не батько твій, а скажений
Був убивця, падло і кат!»
Як побитий, Фріц вибіг з хати

І допізна блукав один...
Хилиталася темінь патлата,
Вечір важко ліз через тин...

К о н в а л і ї

Ранком двоє ми йшли по лузі,
Де хлюпоче Сула в береги.
Ми були з ним уже не друзі,
Але ще не були вороги.
Холод з нами ходив у лісі,
Дибки стали уперті чуби.
І мовчали в блакитній висі
Величезні столітні дуби.
А на тулубах їх шершавих
Кров сочилася з-під кори...
Доцвітали конвалії в травах,
Голубої весни прапори.
Білі-білі конвалії милі,
Вас насіяла тут весна.
Їй змагатися з літом не в силі —
Утікає на північ вона.
Утікає ярами, ярками
За далекі ліси і горби.
Їй махають прощально гілками
Мовчазні і сурорі дуби.
Їй дорогу обмиють росою
Теплі трави і світлі гаї.
За її неземною красою
Одридають в кущах солов'ї.
Білі-білі конвалії милі,
Перли радості у траві.
Вас обпалють вітри загорілі,
Галасливі вітри степові.

І самі зазітхають у листі,
Пил скорботи їм шлях замете.
Ви вмрете недоторкано чисті,
Недоторкано білі вмрете.
Як ви руки йому не спалили,
Коли він осквернив красу:
«Покажи,
Де його могила...
Я...
Букетик йому однесу...»
І зірвав несподівано пломбу
Із душі зубів перехруст,
Я жбурляв не слова, а бомби
Із обпечених гнівом уст.
«Ти прийшов до моєї хати,
Як приходить любов навесні.
Тож не смій мені в серце плювати,
Не пробуджуй злоби в мені!
Не розхлюпуй моєї печалі,
Душу зрадою не бентеж,
Я тебе прокляну без жалю,
Коли квіти йому понесеш.
І не тому, що помста груди
На шматки мені зараз рве,—
Правди там не було і не буде,
Де ще пам'ять його живе.
Я лякати тебе не смію —
Над тобою не владен страх.
Хочеш ти, щоб минуле зміїв
Пробудило в наших серцях!
Може, хочеш, щоб знову пальці
Затискалися в кулаки,
Щоб зустрілися ми в атаці,
Як в минулому наші батьки!

Тільки розумом подивися.
Правду щиру побач в диму:
Жде ще дехто, щоб ми вп'ялися
У горлянку один одному.
Губи їхні від люті сині,
Злоба щелепи їм звела.
Хай минуле спить в домовині,
Не викопуй з могили зла.
І не гребуй моєю любов'ю.
Ми обидва сильні й живі.
Я ж не хочу, щоб плакали кров'ю
Ці конвалії в чистій траві.
Роздивися тверезо по світу —
Нас нова обнімає доба...
Не неси на могилу квіти,
Де заснула твоя ганьба!»
Він мовчав.
Але хмари з неба
Опустились йому на чоло.
«Це я знаю...
Про це не треба...
Розкажи, як усе було...»

Тітка Варка

Навесні мені вперше мати
Із спідниці пошила штани
І сказала: «Годі гуляти,
Пасти свині, хлопче, жени».
То високе було довір'я,
В мене аж забивало дух,
Коли вперше вийшов з подвір'я
Не хлопчисько вже, а пастух.
Ми на вигоні в цурки грали,

Заганяли в ямки ошля,
Партизанили й воювали,
Вкравши пруття стальні в коваля.
Раз я біг завертати свині,
Що взяли маршрут на буряк,
І тоді із прозорої сині
Скинув бомбу на вигін літак.
Я кричав надриваючись: «Ма-мо!» —
На зелений упавши єдваб...
І зіяла холодна яма,
Де сидів «партизанський штаб».
Потім танки були й машини,
Наполоханий плач і гам.
І криваве намисто шипшини
Замінило цукерки нам.
Тато мій пішов до загону
У Козацький сосновий ліс.
Мама харч їм носила й патрони,
І про це хтось гестапо доніс.
Шнайдер маму одвів на страту,
Їй на шию петлю затіг,
А мене заховала від ката
Тітка Варка в свинячий барліг.
Лиш весною у темні ночі
Виповзав я з свого лігва.
Тітка Варка мене ув очі
Цілувала й шептала слова:
«Виростай для страшної кари,
Виростай на ворожу біду...»
І зірок незліченні отари
Миготіли мені в саду.
Раз вночі розбудив нас грюкіт,
Хрипла лайка й глуха возня:
«Одчиняй, партизанська суко!

Не сховаєш тепер щеня!..»
Тітка — в сїни мене за двері.
«Тільки крикну «тікай» — біжи!
Як повернеться мій Оверко,
Ти про мене йому скажи...»
А сама ухопила сокиру,
Притулилася до стіни
І сказала привітно й щиро:
«Хто там грюкає!» —
«Одчини!»
Двоє кинулись люто в хату.
Я тоді — з-за дверей на поріг.
Прямо в руки потрапив кату.
«Я тебе тут, щеня, стеріг!»
Глухо впала важка сокира,
Я ще й жаху свого не зборов,
Як на чуба мого з-під мундира
Полилася чужинська кров.
Доки тітці крутили руки,
Я, мов миша, пірнув в гарбузи,
Ніби заєць, помчав через луки,
Через воду брів до лози.
До світання тремтів між латаття,
Доки люди мене не знайшли...
Тітку Варку в розтерзанім шматті
Того ранку на страту вели.
І вона величаво мовчала,
Дивний спокій світивсь на чолі —
Тітка Варка отак зустрічала
Двадцять першу весну на землі.
Говорити ще можна багато,
Але ти зрозумів, чому
Замінив мені дядько тата,
Став я сином навік йому.

Б а т ь к о

Фріц мовчав. І мовчало літо.
І отерпли мої вуста.
Закликала нас щиро жити
Солов'їна печаль проста.
Що було — ми того не забули.
Те, що є,— перед нами тут.
Хай звільняється серце чуле
Од туману, брехні і пут.
Поклади мені в руку руку,
В очі глянувши — не моргай!
Виніс край мій жорстоку муку,
Щоб сьогодні ожив твій край.
Сонце впало за сизу хмарку,
Обрій полум'ям запалав...
На могилу селянки Варки
Фріц конвалій букет поклав.
Ми прийшли опівночі в хату,
І тоді, задавивши плач,
Фріц до дядька промовив:
«Батьку...
Ти дурному мені пробач...» —
Дядько був до розмов охочий,
Але тут не знав, що казати.
Тільки витер долонею очі:
«Ну, хлоп'ята,
Пора вже спати...»
Скільки дядьку Оверку весен,
Запитайте в гаю зозуль.
Ніби русла Дніпра і Нейсе,
Обпекли його шрами від куль.
Він строчити умів з автомата,
Чобітьми толочив лани,

Щоб не знали війни і розбрату
Ворогів колишніх сини.
Хто посмів би його осудити,
Хто б його покарати смів,
Коли б серце його розбите
Осліпили помста і гнів!
Міг би він за глибокі рани,
За любов, що сконала в петлі,
Невблаганним кривавим бураном
По ворожій пройтися землі.
Але смерть він дурив без ліку
На суворих дорогах війни,
Щоб жили у братерстві довіку
Ворогів колишніх сини.
Світ зігрів він своєю любов'ю,
Переміряв шляхи вікові,
Щоб ніколи конвалії кров'ю
Не ридали
Ніде
В траві.

КИРПАТИЙ БАРОМЕТР

I. Замість вечірньої молитви

Ти лежиш іще впоперек ліжка—
Ну до чого мале й чудне!
А до тебе незримі віжки
Прив'язали цупко мене.

Кажуть, носа ти вкрав у баби,
Губи й ноги забрав мої,
Взяв у матері синю звабу
І в очах своїх затаїв.

Спи, грабіжнику мій кирпатий.
Сумнів диханням розігрій,
Я тобі стану в голови слати
Найніжніші подушки мрій.

Розішлю свої думи в дозори,
Щоб у сизому міражі
Не ступило свавільне горе
На кордони твоєї душі.

Бо не змок ще убивчий порох
Од потоків дитячих сліз —
Через трупи надій бадьорих
Твій одвічний і підлий ворог
До усмішки твоєї ліз.

Над народами, над віками
Встало горе, мов чорний гном.
Торохтять бойові тамтами
Над прозорим дитячим сном.

Відгодована злість, і хирість,
І закута в броню брехня
Атакують добро і щирість
Серед ночі й білого дня.

Гуркотять бойові колісниці,
Свищать ратища і шаблі...
І тривозі моїй не спиться,
Йде вона босоніж по землі.

І встає проти кривди й злоби
Мій обсмалений сонцем гнів,
Щоби спав ти спокійно, щоби
Ти сміявся і жебонів.

І ладнає совість гармати
Проти підлості і обмов,
І виводить зневіру на страту
Безпощадна моя любов.

Наливайся земними силами,
Вдосталь радощів зачерпни —
Над тобою тріпочуть крилами
Тихі-тихі спокійні сни...

II. Погрози ночі

Вибіг він з туману муки,
втомлено присів,
Гуртувались мляві звуки у сузір'я слів

Мав він силу необорну,
цей лукавий хтось,
Мені в душу світло чорне
від тих слів лилось.

Він казав: «Скона твій спокій
на моїх ножах,
Я — на місці, я — стоокий,
я — всесвітній жах.

Дам тобі великі очі і великі вуха,
Страх до смерті залоскоче силу твого
духа.

Гей, виходьте, мої слуги, мої вірні діти,
Мою владу, мою силу дурню покажіть!»

Вибігали із туману з галасом і гиком
Довгоруки, волохаті, обплетені ликом.

Вузьколюбі й кущоногі, з іклами-зубами,
Заходились вибивати тропака ногами.

Танець пітекантропів

Ми не брешем, не лукавим —
Що подужаєм, берем!
Ми сьогодні світом правим,
Все жерем,
Жерем,
Жерем!

Тільки ми од страху вільні,
Ми — сини Європи!

Син ітима з очима кривавими
Крізь гарячий атомний чад.

Одсахнеться твоєї щирості
І шукатиме ласки у риб,
Коли з серця у нього виросте
Наша мрія — атомний гриб.

Ми його заберем у тебе,
Вкрадем юність його й любов
І піднімем в розчахнуте небо
Над німим божевіллям дібров.

Здичавілі од крові нації
Будуть щирити ікла, мов звір,
І здихатимуть від радіації
У роззявлених пащах нір.

Як розірве космічну тишу
Передсмертний стогін землі —
Вічність подвиги наші запише
На своєму сивім чолі!

Вони пливли у ніч, як манекени,
Крізь їхні вигуки байдужі і страшні
Прилинув синім видивом до мене
Маленький привид і сказав мені.

Монолог маленького привида

Я — твій ровесник. Доля моя куца,
Печаль моя не відає кінця —
Старих світил чіткі орбіти рвуться,
І гаснуть ненароджені сонця.

Я — твій ровесник. Плоть моя убита,
Із ребер в мене вирости дуби.
Моє життя потрощене, мов жито,
Ціпами божевілья і злоби.

Коли я біг розхристаний на луку,
Де обрій так прозоро глибенів,
Чужий солдат схопив мене за руку
І до людей у білому одвів.

І я дививсь на них незрозуміло,
В зіницях метушилися зірки,
І кров моя червоно цибеніла
У банку із рожевої руки.

І чорна ніч звелась в очах у мене,
І сон легкий навек мене зборов...
Моїм убивцям у голодні вени
Влили мою дитинно чисту кров.

Я — твій ровесник, пролісок надії,
Розтоптаний жорстокістю нікчем,
Я — син краси і голубої мрії,
Я — автор ненаписаних поем.

Я — твоя мука і твоє сумління,
Мені кати не обрубали крил:
Із ран моїх бере твоє коріння
Для боротьби і ненависті сил.

Немає в мене страху за плечима —
Я розірвав його одвічний гніт.
Великими блакитними очима
Дивлюся я докірливо на світ.

Іди і спопеляй байдужі душі,
І сліпоту, й холопство прокляни,
Щоб не зійшлись в кривавицю заюшені,
Народів обікрадених сини.

Я — твій ровесник. Доля моя куца,
Печаль моя не відає кінця.
Я кличу вас у відчаї не гнуться,
А вибухати, як нові сонця!

III. Р а н о к

Над тихим сном мого малого сина,
Над плетивом думок моїх і мрій
Пливла тривога, ніби всесвіт, сива,
Гойдаючись на гребенях надій.

Цідилась ніч крізь темне сито неба,
І зорі танули, як вогнички малі...
Кирпатий мій! Дивлюся я крізь тебе
У завтрашнє страдалиці Землі.

Я бережу для тебе її квіти,
Тобі несучу думок своїх огонь,
Для тебе запускаю на орбіти
Ракети із порепаних долонь.

Ми народились в муках, щоб родити,
Синами обезсмертити свій рід,
Щоб квітував на диво всього світу
Козацький геніальний родовід!

Сини! Сини! Барометри кирпаті
Людського спокою і завтрашнього дня!

Ми перед вами разом винуваті,
Що на планеті бійки і гризня.

Ми винуваті, що міліють ріки
І лисинами світять береги,
Що десь духовні лупляться каліки
І виростають ваші вороги.

Будь проклят спокій! Досить нарікати
На клопітливий і суворий час!
Грядуть сини — барометри кирпаті,
Вони за все спитають завтра нас.

ЗАЯЧИЙ ДРІБ

Ім справді однаково

— Нема прогресу, — вирішили блохи, —
Однак нас били й б'ють у всі епохи...

Балакучий ліхтар

— Я Сонце б засліпив, — розхвастався
Ліхтар, —

Якби мене хтось підійняв до хмар.
За що йому та слава! Аж обидно:
Воно ж сія, коли надворі видно!

Що правда, то правда

Жалілася Свиня: — Ніяк не зрозумію,
За що так люди хвалять Солов'я!
Адже він навіть хрюкати не вміє...

Камінь

Він мовчки світ навколо оглядає,
І дехто думає:
— Мовчить!
Напевне, щось він знає...

Крилатий та безкрила

Сів Горобець бідовий на Ракету,
Струсив із пір'я подорожній пил:
— Тобі не долетить до іншої планети,
Бо в тебе он немає зовсім крил.

За діло б'ють

Орлові Муха скаргу подала:
— Мене всі б'ють, бо дуже я мала.
Орел їй відповів суворо, та правдиво:
— Тебе всі б'ють, бо дуже ти шкідлива.

Я хочу, щоб отак завжди судили:
Дивилися, кого й за що побили.

Така служба

Собака день і ніч на всіх гарчить
сердито.

А що ж йому робить!
Собаці треба жити.

А в кого ж...

Над Пуголовком Жаба поглумилась:
— І в кого ти таке гидкенцьке
уродилось!..

Хвалилися миші:

— Людей із світу ми могли б звести,
Якби не підсобляли їм коти...

А Комірник радів у вечоровій тиші:
— Я у тюрмі б сидів,
та виручають миші...

А в голові що!

Капусту вгледівши, аж скрикнула Трава:
— Оце так да! Оце так голова!

Приваблива реклама

На перукарні вицвіла об'ява
Похмуро сповіщає білий світ:
«Коли йдете голитись до роззяви,
То не забудьте скласти заповіт».

Квочка і сито

Курчаток Квочка висиділа в Ситі,
Тепер воно оповіщає всіх:
— Курей би зовсім не було на світі,
Коли б я не родило їх...

Ховрах

Ховрах-мислитель думав у норі:
— Нащо те Сонце крутиться вгорі!

Однобоке виховання

Думки спокою не давали Толі:
— Нащо садить на вулицях тополі,
Коли дубців у татка й так доволі!

Є чого дивуватися

Кислиця не второпає ніяк:

— Чому від мене кривить губи всяк!

Свіженька новина

— Ви чули новину! — розказував

Петро.—

Сула й Десна впадають у Дніпро...

А би почастували

Данило з радістю ковтне й дубову

глицю,

А би почастували на дурницю.

Є за що...

Одне ледащо Сонцю докоряло:

— Ну хоч би раз ти до обід проспало...

Мрія дармоїда

Побачив море й вигукнув Онисько:

— Якби мені таку завбільшки миску!..

На конкурс кмітливих

Не загадка, не ребус, а морока.

Допоможіть, будь ласка, ви мені:

Виходить, дні бувають по півроку,

Якщо в Грицька за рік два трудодні!

Догадався

«Мовчання — золото,— мав Григор
на умі,—
Тому й мовчать усі глухонімі...»

Чорна зрада

Господар довго з чаркою дружив,
Без неї і не дихав, і не жив.
Тепер вона забутою стоїть.
— Що ж сталося! Облишив пить! —
З надією у чарки Квас питає.
— Та ні, тепер він кухлями кружляє...

Пізно подумала

Не раз Марусі присягався Ваня:
— Йй-богу, ти красива, наче Таня...—
Маруся аж сіяла, аж цвіла —
Така щаслива від тих слів була.
Тоді лиш думать стала Марусина,
Коли, як Таня, в пелені дитину
Від Вані із гуляння принесла.

Пророчий сон

Омелько протоптав
не менше ста доріжок
До різних ворожбитів і ворожок.
«Що означає сон,— питав усіх він
з болем,—
Що ніби я лишився зовсім голим!»
Не знаю, чи ворожки й ворожбити

Зуміли те пророцтво розкусити,
Але простак до них до того доходився,
Що справді майже голим залишився.

Згадав про правду

Кирило правди захотів,
Кирило гнівом дише,
Кирило в крісло сів,
Кирило скаргу пише:
«Зі мною не по правді учинили —
З роботи за брехню звільнили.
А де ж закон!
Де наша правда-мати!
Уже людині, бач,
Не дозволяють і збрехати!»

Жертва закону

«Чому виходить так,— Івана запитали,—
Багато заробив, але одержав мало!»
Іван лише зітхнув та пробурчав сердито:
«Хіба де правда є! Грабують рідні діти!
Я діток народив, пустив на світ їх жити
Та ще й за це повинен їм платити!»

Чиряк

Чиряк на шиї в чоловіка запишався:
«Чи ба, якої шани я діждався!
Про мене більш за все господар дбає:
Бинтами вкутує, на сонці вигріває,
Щодня до мене прикладає мазь —
Живу на шиї в нього, ніби князь!»

Розумний, бач, який!

Але того й не розуміє,
Що не з добра ж господар його гріє.

Дуби не гнутья до землі

Скрізь вітер нашумів,
Що Дуб сякий-такий:
«Упертий дуже він
І зовсім не гнучкий.
До того вже нахаба загордився,
Що, скільки я не дув,
Ні разу не вклонився!»

Неважко зрозуміти вітрові жалі:
Дуби ні перед ким
Не гнутья до землі!

М о л о т

— У тебе тільки й слави, що важкий,—
Якось до Молота озвався Кий.—
Дивись, оно маленького Ножа
І то усякий більше поважа.
А ти, мабуть, як буде треба,
Не зможеш і постояти за себе.
— Нічого,— Молот рубонув з плеча,—
Як буде треба, викую Меча!

Чи додумається!

Влетіла Мошка в око до Вола
Та й богу душу, звісно, віддала.
Побачила здивована Коза,

Як з ока у Вола скотилася сльоза.
Тепер вона все ходить та гадає:
— Чому так Віл за Мошкою ридає!..

Помстилися

На грубу дрова затаїли злобу
І вирішили добре припекти
Оцю не раз обсмалену особу.
Не довго думали, вхопилися за діло.
— Ну й що ж!
— Нічого. Погоріли...

МАНДРІВКА ПО ЦВИНТАРЮ

Низка епітафій

Бюрократові

Тепер спокійно можна спочивати,
Ніхто його не потурбує вже —
Від клопотів щоденних бюрократа
Смерть-секретарка пильно береже.
Робить їм, правда, нічого обом —
Ніхто до них
не рветься на прийом.

Не дочекався...

Він ладен з себе шкуру здерти,
Аби як-небудь виправити зло:
Посмів нещасний
самовільно вмерти,
А помирать — вказівки не було.

Брехунові

І в спеку, і в мороз
Тут всяк сказати вагається:
Чи він умер всерйоз,
Чи тільки прикидається!

Л е д а р е в і

Цьому однаково, чи помирають,
Живим лежав, і тут лежить. чи жить —

З л о д і є в і

Його за те всевишній покарав,
Що він коси у смерті не украв.

П л а з у н о в і

Цей плазував на череві
І догоджати звик,
Начальникові килимом
Під ноги слав язик.

Тепер з могили темної
Благання шле у світ:
«Переверніть, о людоньки,
Зі спини на живіт!»

Х а б а р н и к о в і

Він тут себе вважає випадковим,
Досада йому тім'я протира:
— Я був би досі ще живим-здоровим,
Якби підсунув смерті хабара...

Л ю б и т е л ю в к а з і в о к

У цього пика від досади кисла:
Нема в могилі телефону й крісла.
А хочеться ж, їй-богу, хоч разок
Ще надавать підлеглим вказівок...

Епігонові

Він, певне, ще б тягнув і в наші дні
На лан краси своє убоге рало,
Та вчасно пригадав, що видатні
І знамениті помиралі.

Кляузникові

Отрути й жовчі стільки в нім засохло,
Що черв'яки в його труні подохли.

Кокетці

Вона в труні веде змагання з часом
І стогне у вечірню каламуть:
— Якби хоч раз пройтися вихилясом,
Якби хоч раз піжонові моргнуть!

Заздрісникові

А цей ночами все сичить і свище,
Хоч вже перетворивсь на порошок:
— Чого могила у сусіда вища
І домовина довша на вершок?..

Роззяві

Цей у могилі з горя занеміг,
Що власні похорони бачити не міг.

Менторові

Нарешті люд знесилений спочив
Од язика, що всіх і всюди вчив!

Холуєві

Він тут снує свої тупі думки:
«Хіба такі за морем хробаки!
Хіба там так гризуть!
Хіба так просто точать!
На наших хробаків
Там і дивитись не захочуть!»

Майстрові засідать

Він смерть благас: «Не карай,
О матінко сувора!
Хоч раз на рік мене пускай
В президію на збори!»

Затискувачеві критики

Він не виносив сміття з хати,
Щоб хтось комусь не мовив щось.
І ось тепер йому лежати
У купі сміття довелось.

П'яничці

Від щастя грішник аж сія:
— Яку не вдію шкоду,
Однак у витверезник я
Не попадуся зроду!

Вирвався на волю

Він сам дивується з такого вчинку:
Узяв помер і... не спитався жінки!

Кривляці

Тепер і він пробрався в люди —
Принаймні вже ганьбити мавп не буде.

Псевдовченому

Натомлений діяльністю своєю,
Почис тут в науку кандидат,
Тож прямо перед вами під землею
Закопано два рептухи цитат.

Метушливому

Весь вік спішив і метушився —
Попав у пекло, в рай — спізнився.

Підозрливому

Він хмуρο тут лежить
І знай підозріває,
Що тут усі живі,
А мертвих тут немає...

Назхи

ЦАР ПЛАКСІЙ ТА ЛОСКОТОН

К а з к а

Цареве сімейство

m

ам, де гори і долини,
Де гуляє вітровій,—
Там цвіте краса-країна
З дивним ім'ям Сльозолий.
І колись в країні тій
Був на троні цар ПлаксіЙ.
Голова його, мов бочка,
Очі — ніби кавуни.
В ПлаксіЯ було три дочки
І плаксивих три сини.
Старша звалася Нудота,
Середульшая — Вай-Вай,
Третя донечка — Плакота,—
Всі сльозливі через край.
А цареві три сини
Так і звались — Плаксуни.
Отака була сім'я
У царя у ПлаксіЯ.
Цілі дні вони сиділи,
Голосили, та сопіли,
Та стогнали, та ревли,
Сльози відрами лили.
Цар ПлаксіЙ велів сердито:
«Хай із ними день при дні

161

Плачуть всі в країні діти,
Бо сміятись і радіти
У моєму царстві — ні!
Хто всміхнеться — в часі тім
Я того негайно з'їм!»
Ще була у Плаксія
Грізна гвардія своя:
В ній служили молодці
Забіяки-сльозівці.
Хто сміявсь — вони хапали
І нагайками шмагали,
Так що в царстві тому скрізь
Вистачало плачу й сліз.
Цар любив, як плачуть діти,
Бо любив їх сльози пити.
Отаким був цар Плаксій
У країні Сльозолий.

Дядько Лоскотон

Але в тому диво-царстві,
Зневажаючи закон,
Жив у мандрах і митарстві
Добрий дядько Лоскотон.
Він приходив кожний вечір —
Хай чи дощ іде, чи сніг —
До голодної малечі
І усім приносив сміх.
Мав він вдачу теплу й щиру,
Ще й лукавинку в очах.
І була накидка сіра
В Лоскотона на плечах.
Лоскотливі мав він вуса
І м'якенькі, наче пух,

І м'яке волосся русе
Розсипалося до вух.
Він як прийде, залоскоче,
То сміється, хто й не хоче.
Тільки де він появлявся,
Зразу плач там припинявся
І приходив до усіх
Голосний та щирий сміх.
Не любили Лоскотона
Цар Плаксій і Плаксуні,
Видавали заборони
Проти лоскоти вони.
І за дядьком Лоскотоном
Із нагайками в руках
Охоронці злих законів
Полювали по хатах.
Але дядько Лоскотон
Не боявся цих заслон:
Він ходив по всій країні
І носив з собою сміх
В розмальованій торбині,
В пальцях лагідних своїх.

Арешт Лоскотона

Розізливсь тоді Плаксій —
Цар країни Сльозолий.
Гнівню він гукнув із трону:
«Гей, ледачі сльозівці!
Хто впіймає Лоскотона,
Буде муж моєї дочці!
Хто його посадить в льох —
Вибирай одну із трьох!
Бо уже цей Лоскотон

Скоро нам розвалить трон:
Що тоді ми будем пити,
Як не будуть плакати діти!»
І завзяті сльозівці
Понеслись у всі кінці,
Щоб скарати по закону
Баламута Лоскотона.
Довго скрізь його шукали,
У всі шпари заглядали,
Перерили всі двори,
Обходили всі бори,
Час потратили дарма:
Лоскотона скрізь нема,
Бо його завжди і всюди
Од ловців ховали люди.
Опівночі Лоскотон,
Коли всіх колише сон,
Йшов собі в бідняцькі хати
Іхніх діток розважати.

Був тоді у Плаксія
Лютий посіпака,
Віроломний, як змія,
Капітан Макака.
Так хотілося йому
Царським зятем стати,
Що ні разу в ту зиму
Не лягав і спати.
Все ходив, усе він слухав
І нарешті все рознюхав.
На світанку Лоскотон,
Насмішивши діток,
У міцний поринув сон
Між кленових віток.

А лукавий капітан
Підікрався змієм
Й Лоскотонові аркан
Зашморгнув на шиї.
Руки вивернув назад,
Міцно спутав ноги
І мерщій у Плаксоград
Рушив у дорогу...

Весілля в палаці

Лоскотона посадили
За вузенькі грати,
А в палаці порішили:
— Час весілля грати...—
Гей, зійшлися царенята
І придворна свита
Наречених шанувати,
Сльози діток пити.
До вінця веде жених
Висохлу Нудоту,
Та дивитися на них
Зовсім неохота.
Хоч Макака був брудкий,
А вона ще гірша,
Їм поет один гладкий
Присвятив ще й вірша.
Стільки там було хвальби,
Так скрасив їх вроду —
Навіть жаби від ганьби
Булькнули у воду!
Але цар ходив, пишався,
Він із зятем цілувався,
Похвалявся: «Ну, тепер

Лоскотон, вважай, умер!
Недоступним став для всіх
Голосний та щирий сміх.
Тож від радості стрибайте!
Тож від радості ридайте!
Ми тепер встановим скрізь
Віковічне царство сліз!»
Так розхвастався Плаксі́й —
Цар країни Сльозолий.

Звільнення Лоскотона

Та поки гуло весілля,
То п'яниці вартові
Напились якогось зілля
Та й поснули у траві.
А вночі йшли до в'язниці
Батраки й робітники,
Щоб звільнити із темниці
Лоскотона навіки.
Рознесли всі перепони,
Гнули ґрати, мов пруті:
— Гей, веселий Лоскотоне,
Це прийшли твої брати!
Йди до нас, веселий брате,
В нашу здружену сім'ю!
Піде́м разом догравати
Ми весілля Плаксію...

Продовження весілля

У палаці кожен скаче
Та від щастя гірко плаче,
Ллютьс́я сльози як ріка,—

Бачте, радість в них така!
Раптом цар упав на трон:
— Ой, рятуйте— Лоскотон! —
Всі відразу «ох!» та «ах!»,
Жах у кожного в очах.
А веселий Лоскотон
До царя стрибнув на трон
І сказав йому якраз:
— Насмієшся ти хоч раз!..—
Став царя він лоскотати,
І Плаксій став реготати.
Так сміявсь — аж качався,
Аж від реготу качався,
Кулаками очі тер —
Потім лопнув і помер.
Ой, була ж тоді потіха —
Цар Плаксій помер од сміху!
З ним придворні одубіли,
Бо сміятися не вміли.
А цареві три сини,
Три завзяті Плаксуні,
Так сміялись-реготали,
Що штани з них поспадали —
Тож всі троє без штанів
До чужих втекли країв.
Три царівни теж навтьоки
У чотири бігли боки.
Кровопивці-сльозівці
Стали п'явками в ріці,
А Макака-забіяка
З'їв себе із переляку.
Так веселий Лоскотон
Розвалив поганський трон.
Сам же він живе й понині,

Дітям носить щирий сміх
В розмальованій торбині,
В пальцях лагідних своїх.

Схочеш сам піти в цей край,
То маршрут запам'ятай:
Треба йти спочатку прямо,
Потім вправо завернуть,
А тоді поміж дубами
Поведе наліво путь.
Після цього вже помалу
Чимчикуй куди попало:
Як од втоми не впадеш —
В цю країну попадеш.

ПОДОРОЖ В КРАЇНУ НАВПАКИ

Лесик, Толя й два Володі
Сумували на колоді.
Лесик скаржився: «Хлоп'ята,
Страх як тяжко жить мені —
Слухай маму, слухай тата,
Умивайся день при дні.
Ох, і тяжко жить мені!»
Толя теж сидить бідує,
Вилива жалі свої:
«Дуже Тоня вередує,
Розважай весь час її...»
А Володя скиглить: «Тато
Змусив квіти поливати...»
І зітхає вся четвірка:
«Як нам тяжко!
Як нам гірко!»
Раптом трісь — і перед ними
Бородань малий з'явивсь,
Хитруватими очима
На четвірку він дививсь.
І сказав до них суворо
Цей химерний чоловік:
«Я почув про ваше горе
Й через доли, через гори

Свою бороду волік —
Поспішав мерщій сюди
Виручати вас з біди.
Недалеко звідсіля
Є чудна одна земля —
Там ні дня нема, ні ночі,
Кожен робить там, що схоче...»
Тут всі четверо до нього:
«Поможіть нам, допоможіть!
Як пройти в оту країну,
Розкажіть нам, розкажіть!
«Поможу я вам охоче,—
Каже власник бороди,—
Ви на мить заплющіть очі —
Я відправлю всіх туди».
Тільки так усі зробили,
Всіх як вітром підхопило,
Закрутило, завертіло,
Заревло і загуло
Й над степами,
Над лісами
Аж під небом понесло!
Як розплющили всі очі,
Закричали:
«Тру-лю-лю!
Я роблю тепер, що схочу,
Що захочу, те й роблю!
Ми потрапили-таки
У країну Навпаки!»
Ну, а цей чудесний край
Для малечі просто рай:
Там в річках тече чорнило,
Там ніхто й не чув про мило!
Всі замурзані по вуха,

Галасують всі щодуху,
Оком чують, вухом бачать,
Догори ногами скачуть.
Сажотруси хати білять,
Землеміри небо ділять,
Косарі дерева косять,
Язиками дрова носять.
Взявши торби, малюки
Ходять в небо по зірки.
Наберуть їх повні жмені,
Ще й напхають у кишені
І додолу з неба — скік! —
Хто на скирту, хто на тік.
Лесик, Толя, два Володі,
Як малі телята в шкоді,
Цілий день брикали, грались,
Реготали і качались,
То з якимись хлопчаками
Воювали галушками,
То в густих чагарниках
Танцювали на руках.
І кричали:
«Тру-лю-лю!
Що захочу, те й роблю!»
Потім, стомлені й щасливі,
Спали, висячи на сливі.
Одіспавшись, ласуни
Рвали з дуба кавуни
І з кущів серед левад
Смакували шоколад.
Якось їх біля млина
Стріла гвардія чудна —
Ці вояки в штанях синіх
Верхи їхали на свинях.

«Хто такі! — спитав похмуро
Найстрашніший мацапура.—
Це перевертні, не діти!
Гей, хапайте їх, в'яжіте!»
І вояки той наказ
Так і виконали враз
Та й погнали неборак
До палацу Невмивак.
Ждав їх в будці для собаки
Цар Великий Невмивака —
Він найстаршим тут вважався,
Бо сто років не вмивався.
Як побачив цар малих,
Закричав, завив на них:
«Що це в біса за прояви!
В них праворуч руки праві!!
Чом вони очима бачать!
Що це, слуги мої, значить!
Треба їх обмить чорнилом,
Бо від них одгонить милом.
Потім всім їм для науки
Треба викрутити руки,
Ще й відтяти треба вуха
Та навчить очима слухать.
Лиш тоді ці диваки
Зможуть жити в Навпаки.
А тепер цих недотеп
Замуруйте в темний склеп!»
Так, зіпершись на ломаку,
Гаркнув грізний Невмивака,
І дітей всіх чотирьох
Слуги кинули у льох.
У льоху в холодній тиші
Шаруділи сонні миші,

Од стіни та до стіни
Сновигали таргани
І, забившись в кутки,
Пряли пряжу павуки.
Пронизав усіх хлоп'ят
Страх нечуваний до п'ят,
Тож всі четверо щосили
У тюрмі заголосили.
І від тих солоних сліз
Льох увесь по швах поліз:
Спершу стіни тануть стали,
Потім двері з цукру впали.
І щаслива діввора
З криком радісним «Ура!»
Задала стрімкого дьору
Од царя страшного з двору.
А вояки в штанях синіх
Мчали назирці на свинях
І кричали, й докоряли,
Й помідорами стріляли.
Ось-ось-ось були б спіймали,
Але свині раптом стали
Й повернули до лози
Смакувати гарбузи.
Як вояки не галділи,
Свині й слухать не хотіли —
Тільки рохкали й хрумтіли,
Гарбузи все їли, їли.
А наївшись, як одна,
Всі чкурнули до багна.
Тож вояки всі чимдуж
Мчали слідом до калюж
Та благали:
«Любі паці,

Вже пора вставать до праці!»
Свині добре все те чули,
Але й вусом не моргнули
І пролежали в багні
Дві секунди ще й два дні.
А тим часом наші діти
Мчали мов несамовиті
Через поле й сінокіс
Та й потрапили у ліс.
Тут, у лісі на поляні,
Квіти бавились рум'яні —
Грали в гилки, в коперка,
Танцювали гопака.
Як побачили малих,
Прудко кинулись до них,
Застрибали, заскакали,
У листочки заплескали:
«Йдіть до нас!
До нас у коло —
Потанцюєм, як ніколи!»
Квіти діток гратись кличуть,
А вони стоять кигичуть:
«Там вояки в штанях синіх
Доганяють нас на свинях.
Хочуть ці лукаві круки
Повикручувать нам руки.
Ой! Ой! Ой! Де наші мами,
Що без них тут буде з нами!»
Квіти з жаху стали сині:
«Нас також потопчуть свині!..»
Тут до них підскочив дід
Кущовик Червоний Глід:
«Не сумуйте, не кричіте,
Я поляну оточу,

І свиной топтати квіти
Відучу!»
Глід, Шипшина й Терен дикий
Вмить без галасу і крику
Всю поляну оточили,
Нашорошили голки
Й заганяли їх щосили
Свиням в ноги і боки.
І воякам шматували
Пишний одяг і тіла —
Впало ранених чимало,
Кров з них ріками текла.
Вже вояки, як не брались,
Тільки геть пообдирались —
В колючках, усі в крові
Повтікали ледь живі.
Розізлився Невмивака,
Що зірвалася атака,
І звелів поставити, клятий,
Круг поляни вартових,
Щоб зухвальців упіймати —
Хай чи мертвих, чи живих!
Він сказав:
«Дітей схопіть
І в чорнилі утопіть!»
І вояки в штанях синіх
Сновигали скрізь на свинях,
Доглядали, щоб малечі
Не було шляхів до втечі.
Ну, а діти, бідні діти,
Стали худнути, марніти,
Стала їх бороти втома,
Закортіло всім додому.
І зітхала вся четвірка:

«Як нам тяжко!
Як нам гірко!»
Раптом трісь — і перед ними
Бородань малий з'явивсь.
Хитруватими очима
На четвірку він дививсь.
«Хто із вас додому хоче,—
Каже власник бороди,—
Хай лишень заплющить очі —
Віднесу його туди...»
Тільки всі отак зробили,
Всіх як вітром підхопило,
Закрутило, завертіло,
Заревло і загуло
Й над степами,
Над ярами
Попід небом понесло!
Як розплющили всі очі,
Гульк — уже в своїм дворі!
Їх стрічають, обнімають
І бабусі, й матері.
І кричать мандрівники:
— Нас тепер ніяким дивом —
Навіть бубликом красивим! —
Не заманите віки
У країну Н а в п а к и!

листи з дороги

i знову сам воюю проти себе —
Два чорти скарапудились в мені.
Один волає: «Зупинись! Не треба!»
Штовхає інший: «Не вплиняйся, ні!»

І я іду, і падаю, і знову
Спішу вперед або плетусь назад.
Мені дарма, що брехні і обмови
Об мене торохтять,
Як об гостинець град.

Мені дарма, плюю на остороги,
Топчу улесливості мох.
Мої чорти беруть мене на роги,
І щоб мені не збитися з дороги,
То треба дослухатися обох.

●

Я юності не знав. Нудотно і похмуро
Пройшли мої, можливо, кращі дні
У тісноті і сутінках конури

З думками власними наоднині.
Я не шукав хвиливної утіхи,
Бо соромітними здавалися мені

Розв'язні танці і розмови тихі,
П'янке тепло дівочої руки
І губи, скорчені від сміху.

І все було у мене навпаки:
Коли гриміли духові оркестри
І шарпали підлогу каблуки,

У мене в роздумах проходили семестри.
Були зі мною сум і самота
Та ще нудьга й допука, ніби сестри.

Тепер смішні — дитяча прямота,
І аскетизм і холодність уявні,
Бо сонне серце сполох калата.

І та моя відчуженість недавня
Мене залишила — і я бажаю жить,
Відкрити на вікнах посірілі ставні,
З людьми сміятись, плакати і любити.

●

Не лицемірити, не чванитись пихато,
Не дуракам пускати в очі дим,
Не з мудрим виглядом зазубрені цитати
Вигукувати голосом худим,—

Я не цього бажаю, не папуга,
Щоб віддаватись цьому ремеслу.
Я хочу правді бути вічним другом
І ворогом одвічним злу.

Я...

Він дивився на мене тупо
Очицями, повними блекоти:
— Дарма ти себе уявляєш пупом,
На світі безліч таких, як ти.—
Він гримів одержимо і люто,
І кривилося гнівом лице рябе,
Він ладен був мене розіпнути
За те, що я поважаю себе.
Не стала навколішки гордість моя...
Ліниво тяглася отара хвилин...
На світі безліч таких, як я,
Та я, їй-богу, один.
У кожного Я є своє ім'я,
На всіх не нагримаєш грізно,
Ми — не безліч стандартних «я»,
А безліч всесвітів різних.
Ми — це народу одвічне лоно,
Ми — океанна вселюдська сім'я.
І тільки тих поважають мільйони,
Хто поважає мільйони «я».

ДОГМАТИКИ

Втопили в землю порожні очі,
На тім'ях — сивіє рілля.
Мозок не родить.
Піт неохоче
Випаровується з-під бриля.

Позичте їм зерна засіять ниви,
Помийте їх ріллі дощем думок,—
Може —
Чому б не повірити в диво! —
Вродить якийсь колосок.

●

Стільки в тебе очей,
Стільки рук і мозолів,
Скільки крапель в Дніпрі
І у небі зірок.
Ти не падав од вітру,
З біди не безволів,
Не насунув на душу
Ганьби козирок.

Не шукав я до тебе
Ні стежки, ні броду,
Бо від тебе узбіччям
Ніколи не брів —
Я для тебе горів,
Український народе,
Тільки, мабуть,
Не дуже яскраво
Горів.

Тільки, мабуть, не міг,
Як болід, спалахнути,
Щоб осяяти думкою
Твій небозвід,
Щоб устать, ніби зірка,

Сіянням окута
Твоїх подвигів гордих
Й незлічених бід.
Скромна праця моя —
То не пишна окраса,
Але в тому, їй-богу,
Не бачу біди —
Щось у мене було
І від діда Тараса
І від прадіда —
Сковороди.

Не шукаю до тебе
Ні стежки, ні броду —
Ти у грудях моїх,
У чолі і в руках.
Упаду я зорею,
Мій вічний народе,
На трагічний і довгий
Чумацький твій шлях.

●

Все було. Дорога закричала,
Блиснули байдужі ліхтарі.
Ти пішла від мене до причалу
І згоріла в полум'ї зорі.

Вибухали дні незрозуміло
І життя котилося моє...
Але там, де ти тоді згоріла,
Кожен ранок сонце устас.

САМОТНІСТЬ

Часто я самотній, ніби Крузо,
Виглядаю із-за обрію кораблів.
І думка безпорадно грузне
В клейкім баговинні слів.
На своєму дикому острові
В шкіряниці з убитих надій
Штрикаю небо очима гострими:
— Де ти, П'ятнице мій! —
Залпи відчаю рвуться з горла,
Гуркотять у байдужу даль:
— Пошли мені, боже, хоч ворога,
Коли друга послати жаль!

МАЛЕНЬКІ СОНЦЯ

Минула ніч, і сонце білогриве
Несе на тросі огненному день,
І блискітки, швидкі та метушливі,
Стрибають на асфальті де-не-де.

Мовчать каштани, стомлені і мляві,
Та ось під них, у царство тишини,
Ввірвалися чорняві і біляві,
Блакитноокі дочки і сини.

І вже каштанам ніколи дрімати,
І сонце не надивиться згори
На їх носи, рум'яні і кирпаті,
На витівки, на ігри дівчорни.

І небо теплотою глибиніє,
І радість наливається в серця —
Сміються, бігають, пустують, мріють
Малесенькі замурзані сонця.

ПРО ПОЕЗІЮ

Поету, кажуть, треба знати мову
Та ще уміти вправно римувать.
Натхнення і талант — і все готово —
Слова самі піснями забринять.

То правда все, але не в тому сила,
Мені здається, що не тим вірші
У дні тяжкі серця наші палили,
Любов і зненависть будили у душі.

Бо не запалить серце точна рима,
Яку хтось вимучив за місяць чи за ніч.
Ні, інша сила, буйна, незборима,
Вогнем і пристрастю напоює ту річ.

Ні, інша сила так цілющо діє,
Словам велику надає вагу,
Бо з нею світ цвіте і молодіє,
І світло б'є крізь морок і пургу.

Без неї рими точні й милозвучні
Не варті навіть драного гроша —
Слова звучать примусить сильно й гучно
Лише одна поетова душа.

●

Може, ти зі мною надто строга,
Та й чого б ти ніжною була!
Але ти в життя моє убоге
Зіркою яскравою ввійшла.

І нехай проміння те не гріє,
Що послала зірка здалека,
Та до неї лине й лине мрія,
Ніби світло, тиха і легка.

І не треба долі дорікати,
Всіх не може обігрить вона:
Нас до тебе горнеться багато,
Але ж ти одна.

У душі моїй —
Місця немає туманам.
У душі моїй —
Сонце червоне буя,
І регоче, й гримить
Голубим океаном
Нерозтрачена радість моя.

У душі моїй —
Шторми і грізні прибої,
І тривога,
Мов хмара грозова,
Встає.
Я вродливий з тобою,
Розумний з тобою,
У тобі — моя ніжність
І серце моє.

Облягли нас тумани.
У їхньому клоччі
Піднімаються сумніви,
Мов комиші.

Ти не бійся дивитись
В мої розтривожені очі,
Очі —
Вікна моєї душі.

●

Як хороше радіти без причини,
Коли на місто сутінь опада
І чується, як тихо, безупинно
Дзюрчить у стоки весняна вода.

І сну нема, і спокою немає,
І відчаю, і певності нема,
Тебе ж у далеч владно закликає
Напосна надіями п'ятьма.

І хочеться всю землю обійняти
І йти шукать нечуваних пригод...
О, скільки музики натхненної багато
У шумі каламутних вод.

ПЕРЕСПІВ З НАРОДНОЇ

Гей, у лузі та й не перше літо
Виляга некошена трава.
Гей, у полі та й не перше жито,
Та й не перше жито дозріва.
Не повернуть козаки з походу,
Не заграють сурми на зорі...
Будуть вік стояти біля броду
Посивілі верби-матері...

●

Зимовий вечір,
Закуривши люльку,
Розсипав зорі,
Неначе іскри,
Пустив хмарки,
Мов кільця диму,
І, проскрипівши чобітьми,
Шепнув морозам,
Щоб готували вікна,
Ліси вбирали
У білий іній
Та готували
Йому постіль.

Осінній вечір морозом дихав,
У небі місяць, немов п'ятак...
Вона пройшла непомітно, тихо,
Голівку мило схиливши так.
Вона пройшла — і мені ні слова,
Лиш на хвилину звела брову...
І сіяв вечір густу полову
На пережовклу суху траву.

ОДУРЕНА

Він байдуже потис її руку
І не чув її милих докорів,
І так довго стогнали по бруку
Перестуки її підборів.
І стояв він, тупий, плечистий,
І байдужий, немов колода.
І здалося — на ціле місто
Заридала вона на сходах.

●

Заграє смерть іржавою трубою,
Та я, забувши, що минає строк,
На край світів блукати за тобою
Піду у жовтій куряві зірок.
Піду блукать по всесвіту широкім,
Незваним гостем побуваю скрізь,
І десь знайду невблагану, жорстоку
Тебе, богине радощів і сліз.
І під шатром розписаного неба
Я поцілую очі твої злі —
Візьму я все, о блуднице, від тебе,
Чим ти людей обходиш на землі!

■

З М І С Т

- 5 Не вернувся з плавання. Борис Олійник
- ТИША І ГРІМ
- 13 Жорна
- 15 Піч
- 17 Дід умер
- 19 Шум полів
- 20 Перший
- 22 Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі
- 24 Ровесникам
- 25 Русь
- 27 Вже день здається сивим і безсилим
- 28 Пучок суниць
- 30 Степ
- 31 Гнівні сонети
- 31 1. Погода
- 31 2. Без назви
- 33 Кривда. Н о в е л а
- 35 Ошукана могила
- 37 Тиша і грім
- 43 Море радості
- 44 Закохана
- 45 Ой майнули білі коні
- 46 Берези, в снігу замілі
- 48 В грудях набубнявіла тривога
- ЗЕМНЕ ТЯЖІННЯ
- 51 Світ який — мереживо казкове!
- 52 Лебеді материнства
- 54 Скільки б не судилося страждати

- 55 Ти знаєш, що ти — людина
56 Я чую у ночі осінні
58 Україні
59 Пророцтво 17-го року
61 Монархи
62 Де зараз ви, кати мого народу?
63 Покара
64 Гей, нові Колумби й Магеллани
66 О земле з переораним чолом
67 Одинока матір
69 Перехожий
71 Помилка
72 Навіщо бундючитися пихато
73 Минуле не вернуть, не виправить минуле
74 Головешка
76 Герострат
78 Як не крути
79 Осінній дисонанс
80 Завірюха
81 З вікна
82 Розвели нас дороги похмурі
83 Найогидніші очі порожні
84 Чую
85 Чари ночі
86 Веселий похорон
88 Там, у степу, схрестилися дороги
89 Лев у клітці
90 Крапля в морі
91 До папуг
92 Містиківі, що неймовірно прудко втікав
од поїзда
93 Невже?
95 Земле рідна! Мозок мій світліє
96 Задивляюсь у твої зіниці

- 97 Старість
98 Пересторога славолюбцеві
99 Люди — прекрасні
100 Торжествують
101 Люди часто живуть після смерті
102 Вихвалять, і славить, й кричати
104 Засівна
105 Благословенна щедрість! Все від неї
106 Дума про щастя
109 До суєсловів
110 Впало сонце в вечірню куряву
112 Поет і природа
113 Через душі, мов через вокзали
114 Чорні від страждання мої ночі
115 Всі образи й кривди до одної
116 Виє вітер, довго виє, навіть слухать
обрида
118 Я чекав тебе з хмари рожево-ніжної
119 Говорю я з тобою мовчки
120 Абажури
121 Ну скажи — хіба не фантастично
122 Чадра
123 Ікс плюс ігрек
124 Дотліває холод мій у ватрі
126 Я тобі галантно не вклонюся
127 Не вір мені
128 Червоні конвалії. Поема
138 Кирпатий барометр
146 Заячий дріб
154 Мандрівка по цвинтарю. Низка епітафій

КАЗКИ

- 161 Цар Плаксій та Лоскотон
169 Подорож в країну Навпаки

ЛИСТИ З ДОРОГИ

- 179 І знову сам воюю проти себе
180 Я юності не знав. Нудотно і похмуро
182 Не лицемірити, не чванитись пихато
183 Я...
184 Догматики
185 Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок
186 Стільки в тебе очей
188 Все було. Дорога закричала
189 Самотність
190 У маленьких очах відбивається світ
191 Маленькі сонця
192 Про поезію
193 Може, ти зі мною надто строга
194 У душі моїй — місця немає туманам
196 Як хороше радіти без причини
197 Переспів з народної
198 Зимовий вечір
199 Осінній вечір морозом дихав
200 Одурена
201 Заграє смерть іржавою трубою

СИМОНЕНКО ВАСИЛИЙ АНДРЕ-
ЕВИЧ. Стихи. (На українском
языке). Художне оформлення
М. Л. Пікалова. Редактор Ю. О.
Сердюк. Художній редактор В. І.
Пойда. Технічний редактор С. М.
Клокова. Коректор З. Я. Можар-
івська. Лінотипіст М. Б. Іцко-
вич. Верстальник А. П. Мель-
ник. Друкарі: В. Д. Бережний,
М. М. Герасименко. Палітурники:
В. П. Курилко, Є. П. Чайковська.
Здано на виробництво 15. XII.
1965 р. Підписано до друку 24. I.
1966 р. БФ 00062. Формат 60×
×90^{1/16}. Фіз. друк. арк. 6,5 Умовн.
друк. арк. 6,5. Обл.-вид. арк.
5,31+1 вкл.=5,36. Тираж 20 000.
Зам №489. Ціна 47 коп. Видавниц-
тво „Молодь“. Київ, Пушкінсь-
ка, 28. Книжкова фабрика „Жов-
тень“ Комітету по пресі при Раді
Міністрів УРСР, Київ, Арте-
ма, 23 а.

47ron
1

